

CRNA GORA

MINISTARSTVO ODRŽIVOG RAZVOJA
I TURIZMA

**IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI MJERA IZ
AKCIONOG PLANA ZA SMANJENJE
NEGATIVNOG UTICAJA NA
ŽIVOTNU SREDINU
za period jun-decembar 2014.**

Podgorica, mart 2015.

Pripremlilo:

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, u saradnji sa:

- **Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja,**
- **Ministarstvom saobraćaja i pomorstva,**
- **Ministarstvom unutrašnjih poslova,**
- **Agencijom za zaštitu životne sredine,**
- **lokalnim samoupravama,**
- **Opštinskim vodovodnim i kanizacionim preduzećima,**
- **Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju,**
- **Centrom za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore,**
- **Upravom za inspeksijske poslove,**
- **Upravom za vode,**
- **Upravom za šume,**
- **Upravom carina,**
- **D.O.O Procon-om (Nacionalna jedinica za implementaciju projekata iz oblasti komunalne djelatnosti i zaštite životne sredine),**
- **Javnim preduzećem za upravljanje nacionalnim parkovima Crne Gore**
- **Javnim preduzećem za upravljanje morskim dobrom**
- **Institutom za biologiju mora**

Sadržaj

<i>Lista skraćenica</i>	4
<i>I Uvod</i>	5
<i>II Kvalitet vazduha</i>	6
<i>III Kvalitet voda</i>	10
<i>IV Morski ekosistem</i>	20
<i>V Zemljište</i>	27
<i>VI Upravljanje otpadom</i>	28
<i>VII Biodiverzitet</i>	36
<i>VIII Buka u životnoj sredini</i>	54
<i>IX Radioaktivnost u životnoj sredini</i>	57
<i>X Zaključak</i>	60
<i>Grafik 1: Broj definisanih mjera po oblastima</i>	60
<u>Lista tabela</u>	
<i>Tabela 1: Preduzete upravne mjere i radnje u sprječavanju nekontrolisane eksploatacije materijala iz riječnih korita</i>	10
<i>Tabela 2: Zone sanitarne zaštite izvorišta</i>	15
<i>Tabela 4: Pregled realizacije mjera po oblastima</i>	61
<u>Lista dijagrama</u>	
<i>Dijagram 1: Status realizacije mjera iz oblasti kvaliteta vazduha</i>	9
<i>Dijagram 2: Status realizacije mjera iz oblasti kvaliteta voda</i>	20
<i>Dijagram 3: Status realizacije mjera iz oblasti zaštite morskog ekosistema</i>	27
<i>Dijagram 4: Status realizacije mjera iz oblasti upravljanja otpadom</i>	35
<i>Dijagram 5: Status realizacije mjera iz oblasti biodiverziteta</i>	54
<i>Dijagram 6: Status realizacije mjera iz oblasti buke</i>	57
<i>Dijagram 7: Status realizacije mjera iz oblasti radioaktivnosti</i>	59
<i>Dijagram 8: Status realizacije ukupnog broja mjera</i>	62
<i>Aneks I: Pregled mjera za koje je rok realizacije dospio i mjera za koje je predviđena kontinuirana realizacija</i>	63

Lista skraćenica

DUP-Detaljni urbanistički plan
EIB-Evropska investiciona banka
EIA-procjena uticaja na životnu sredinu
EEA- Evropska Agencija za životnu sredinu
GEF-Globalni fond za životnu sredinu
GFCM- Generalna komisija za ribarstvo Mediterana
GHG -Greenhouse gasses – Gasovi sa efektom staklene bašte
GIZ- Njemačka organizacija za tehničku saradnju
HACCP- Hazard Analysis Critical Control Point- Analiza opasnosti kritične kontrolne tačke
IPA-(Instrument for Pre-Accession Assistance) - Instrument za prepristupnu pomoć
OIS -Obrazac za identifikaciju projekta
OPRR -Operativni program za Regionalni razvoj 2012-2013
OSCE-Organizacija za bezbjednost i saradnju
PPOV-Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda
PUP-Prostorno-urbanistički plan
UTU-Urbanističko-tehnički uslovi
UNDP-United Nations Development Programme (Program Ujedinjenih nacija za razvoj)
WFD-Water Framework Directive (Okvirna direktiva o vodama)

I) Uvod

Vlada Crne Gore je na sjednici od 31. VII 2014, usvojila Informaciju o stanju životne sredine za 2013. godinu sa Prijedlogom mjera za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu i Prijedlogom akcionog plana, koji je dostavilo Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

Informacija o stanju životne sredine predstavlja osnovni dokument kojim se daje ocjena ukupnog stanja životne sredine u Crnoj Gori, kao i preporuke u planiranju politike zaštite životne sredine na godišnjem nivou. Informacija je bazirana na podacima i analizama koji se dobijaju realizacijom godišnjeg Programa monitoringa za različite segmente životne sredine.

U okviru Informacije o stanju životne sredine, definisan je prijedlog mjera čija realizacija treba da doprinese rješavanju identifikovanih problema i poboljšanju postojećeg stanja životne sredine u Crnoj Gori.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je u obavezi da Vladi Crne Gore polugodišnje podnosi izvještaje o implementaciji usvojenog prijedloga mjera.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 06. novembra 2014. godine usvojila *Izvještaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu*, koji je dao pregled realizacije mjera za period januar-jun 2014. godine.

Izvještaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, koji sadrži podatke o sprovedenim aktivnostima na realizaciji mjera, u periodu jun 2014.-decembar 2014. godine, pripremila je Ministarstvo održivog razvoja i turizma, u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvom saobraćaja i pomorstva, Ministarstvom unutrašnjih poslova, Agencijom za zaštitu životne sredine, lokalnim samoupravama, opštinskim vodovodnim i kanalizacionim preduzećima, Zavodom za hidrometeorologiju i seizmologiju, Centrom za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore, Upravom za inspekcijske poslove, Upravom za šume, Upravom carina, D.O.O Procon-om (Nacionalna jedinica za implementaciju projekata iz oblasti komunalne djelatnosti i zaštite životne sredine), Javnim preduzećem za nacionalne parkove Crne Gore, Javnim preduzećem za upavljanje morskim dobrom i Institutom za biologiju mora.

Predmetni izvještaj sačinjen je na osnovu podataka dostavljenih Ministarstvu održivog razvoja i turizma od strane organa koji su Akcionim planom za 2014. godinu, prepoznati kao nosioci određenih aktivnosti.

Izvještajem je obuhvaćeno 67 mjera koje se odnose na sljedeće oblasti: kvalitet vazduha, kvalitet voda, zemljište, morski ekosistem, upravljanje otpadom, biodiverzitet, buka i radioaktivnost u životnoj sredini.

Pored mjera za koje je rok realizacije dospio, praćen je i set mjera čiju realizaciju je potrebno posmatrati kao kontinuiranu aktivnost koja će se nastaviti i u budućim izvještajnim periodima.

II) Kvalitet vazduha

U cilju unaprjeđenja kvaliteta vazduha, potrebno je sprovesti dodatne aktivnosti, naročito u cilju unaprjeđenja zakonodavnog i strateškog okvira, a što će se postići realizacijom mjera definisanih Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu.

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, u oblasti kvaliteta vazduha, definisano je 8 mjera koje je neophodno realizovati tokom 2014. godine.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: Donijeti propis o načinu vođenja inventara emisija zagađujućih materija i inventara GHG gasova

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu predviđeno je donošenje ovog propisa od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, do decembra 2014.

Navedeni propis, pod nazivom *Pravilnik o popisu gasova i načinu izrade inventara emisije gasova sa efektom staklene bašte i razmjeni informacija* ("Službeni list Crne Gore", br. 39/14 od 18.09.2014.), donijet je u septembru 2014.godine.

Mjera 2: Unijeti u Zakon o životnoj sredini odredbe kojima se zabranjuje upotreba PCB u zatvorenim sistemima

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu predviđena je realizacija mjere od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, do decembra 2014. godine.

Odredbe kojima se zabranjuje upotreba PCB u zatvorenim sistemima su unijete u Nacrt Zakona o životnoj sredini (član 47). Usvajanje Zakona o životnoj sredini planirano je za II kvartal 2015. godine.

Mjera 3: Unijeti u Zakon o životnoj sredini odredbe kojima se zabranjuje povećan sadržaj teških metala (žive i kadmijuma) u baterijama i akumulatorima

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu predviđena je realizacija ove mjere od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, do decembra 2014. godine.

Odredbe kojima se zabranjuje stavljanje u promet svih baterija i akumulatora koje sadrže živu i kadmijum u granicama većim od propisanih, uključene su u Nacrt Zakona o životnoj sredini (član 49).

Mjera 4: Izmijeniti Zakon o zaštiti vazduha u skladu s preporukama o unaprjeđenju poslovnog ambijenta, iz Giljotine propisa i potrebom dalje harmonizacije sa EU zakonodavstvom

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti do kraja III kvartala 2014. godine od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma.

U cilju realizacije mjere, Zakon o zaštiti vazduha je izmijenjen u skladu s preporukama o unaprjeđenju poslovnog ambijenta iz Giljotine propisa i potrebom dalje harmonizacije sa EU zakonodavstvom. Predlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti vazduha Vlada je utvrdila na sjednici održanoj 23. oktobra 2014. godine i isti je u skupštinskoj proceduri.

Mjera 5: Uspostaviti centar za validaciju podataka o kvalitetu vazduha u okviru Agencije za zaštitu životne sredine

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti u toku 2014. godine od strane Agencije za zaštitu životne sredine.

Centar za validaciju podataka o kvalitetu vazduha u okviru Agencije za zaštitu životne sredine nije uspostavljen. Da bi se ova mjera realizovala neophodno je izvršiti izmjene postojeće sistematizacije Agencije za zaštitu životne sredine.

Mjera 6: Inicirati akreditaciju laboratorije za vršenje kalibracije i popravke mjernih instrumenata radi postizanja bolje vremenske pokrivenosti podacima

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti tokom 2014. godine od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma i Agencije za zaštitu životne sredine.

Iako akreditacija laboratorije za vršenje kalibracije i popravku mjernih instrumenata nije još inicirana na državnom nivou¹, u proteklom periodu istraživana su iskustva u regionu i održane brojne konsultacije vezane za održivost ovog rješenja. Naime, visoka cijena opreme, kalibracionih gasova i ostalih neophodnih uslova za akreditaciju kalibracione laboratorije povlači za sobom pitanje isplativosti rada ovakve laboratorije u mreži za praćenje kvaliteta vazduha skromnih razmjera (trenutno 7 stanica +1 EMEP stanica koja nije u funkciji). Kalibracija i popravka mjernih instrumenata se trenutno vrši u susjednoj Hrvatskoj, što uzrokuje gubitke u vremenskoj pokrivenosti podacima.

Takođe, Agencija za zaštitu životne sredine je razmjenila iskustva sa državama u okruženju, i u toku je razmatranje drugih opcija, prevashodno korišćenje mobilnih kalibracionih aparata.

Mjera 7: Definisati klimatsku politiku Crne Gore kroz odgovarajuće strateške dokumente

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti tokom 2014. i 2015. godine od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Izrada Nacionalne strategije o klimatskim promjenama, koja će definisati klimatsku politiku Crne Gore je u toku. Usvajanje pomenute Strategije od strane Vlade Crne Gore planirano je za III kvartal 2015. godine. Ovaj strateški dokument definisaće ciljeve i

¹ Pravni okvir za ovu aktivnost postoji u Zakonu o metrologiji („Službeni list Crne Gore”, br. 79/08)

mjere nacionalne politike u oblasti klimatskih promjena, kao i identifikovati budući nacionalni doprinos smanjenju emisije gasova sa efektom staklene bašte.

Mjera 8: Podizanje svijesti javnosti o dobrobitima aktivnog prevoza, telecommuting-a, dijeljenju prevoza i unaprijeđenju javnog prevoza

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti tokom 2014. godine od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, Ministarstva saobraćaja i pomorstva i lokalnih samouprava.

U susret "Danu bez automobila" koji se obilježava 22. septembra, Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa NVO "Ozon", Glavnim gradom i Agencijom za zaštitu životne sredine, organizovalo je 19. septembra 2014. godine javnu tribinu pod nazivom "Vazduh koji dišemo", radi podizanja svijesti javnosti o dobrobitima alternativnog prevoza, telecommuting-a, dijeljenju prevoza i unaprijeđenju javnog prevoza.² Na tribini su predstavljene dobrobiti alternativnog prevoza, planovi Glavnog grada da više pažnje posveti razvoju gradskog saobraćaja i biciklističke infrastrukture, kao i rezultati projekta „Javno zastupanje i informisanje javnosti o štetnosti aerozagađenja po zdravlje ljudi“ koji je tokom 2014. godine realizovao Ekološki pokret „OZON“ u Pljevljima, Nikšiću i Podgorici.

Osim toga, i nekoliko lokalnih samouprava je u izvještajnom periodu radilo na realizaciji navedene mjere. Tako Opština Kolašin raspolaže sa 50 bicikala koje, posredstvom Lokalne turističke organizacije iznajmljuje građanima i turistima. Na taj način promovise ovu vrstu prevoza i rekreacije.

Takođe, Opština Tivat svake godine organizuje akcije u cilju obilježavanja ekoloških datuma poput *Dana zaštite ozonskog omotača* (16. septembra), kao i *Dana bez automobila* (22. septembra), kada građanima ukazuje na štetno dejstvo izduvnih gasova iz automobila, i na prednosti alternativnog prevoza.

Opština Tivat ima urađenu Studiju održivog saobraćaja.³ U toku je realizacija proširenja biciklističkih staza, što se finansira kroz IPA projekat prekogranične saradnje Hrvatske i Crne Gore.

Kada je riječ o opštini Nikšić, u saradnji sa Radio Televizijom Nikšić, u okviru informativnih i tematskih emisija, predstavnici Sektora za zaštitu životne sredine opštine Nikšić, su davali saopštenja koja se odnose na uticaj aerozagađenja na zdravlje

² Javna tribina je dio projekta „Javno zastupanje i informisanje javnosti o štetnosti aerozagađenja po zdravlje ljudi“ kojeg Ekološki pokret „Ozon“ realizuje uz finansijsku podršku Fonda za aktivno građanstvo, u okviru programa "De facto EQUAL", koji finansira Evropska Unija, posredstvom Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori kroz program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR). Opšti cilj projekta je podizanje nivoa svijesti građana i osjetljivih grupa o negativnim uticajima aerozagađenja na zdravlje ljudi i životnu sredinu, sa akcentom na individualna ložišta i saobraćaj, kao nečemu gdje se i pojedinačnim primjerom može uticati na unapređenje postojećeg stanja.

³ U 2012. godini Opština Tivat je prva u Crnoj Gori uvela javni biciklistički saobraćaj – bike sharing

ljudi i promociju zdravih stilova života, ukazivali na postavljanje biciklističke infrastrukture i popularizaciju pješaćenja kroz uvođenje pješačkih zona u urbanom centru grada.

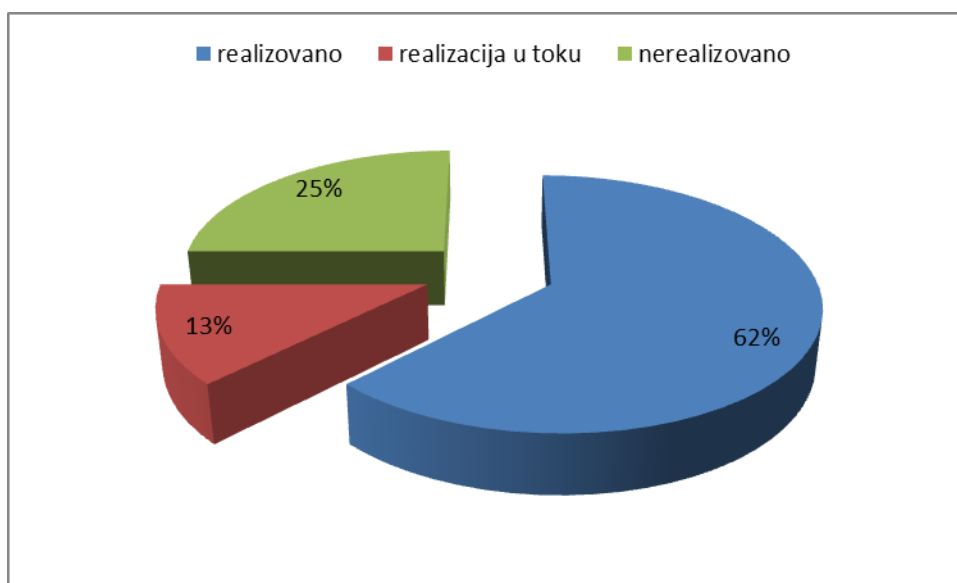
Aktivnosti su se naročito sprovodile tokom novembra mjeseca kada su na mjernoj stanici u Nikšiću srednje dnevne vrijednosti PM₁₀ 21 dan bile iznad propisanih graničnih vrijednosti, a 18 dana iznad granice tolerancije za 2014. godinu, dok su srednje dnevne vrijednosti PM_{2.5} 27 dana tokom novembra bile iznad propisane granične vrijednosti za godišnju srednju vrijednost (25µg/m³).

*

Zaključak: U oblasti kvaliteta vazduha, u izvještajnom periodu jun-decembar 2014. godine, praćena je realizacija 8 mjera definisanih Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Predviđeno je da se sve mjere realizuju tokom 2014. godine. Analizom dobijenih podataka utvrđeno je da je u potpunosti realizovano 5 mjera koje se odnose na izmjenu Zakona o zaštiti vazduha i Zakona o životnoj sredini, donošenje propisa o načinu vođenja inventara emisija zagađujućih materija i inventara GHG gasova i podizanja svijesti javnosti o dobrobitima aktivnog prevoza. Realizacija mjere koja se odnosi na definisanje klimatske politike je u toku. Od definisanih mjera, dvije mjere su nerealizovane, a tiču se uspostavljanja centra za validaciju podataka o kvalitetu vazduha i iniciranja akreditacije laboratorije za vršenje kalibracije.

Stoga, stepen realizacije mjera može se ocijeniti kao izuzetno dobar, t.j. da se realizacija mjera sprovodi u skladu sa planiranom dinamikom.

Dijagram 1: Status realizacije mjera iz oblasti kvaliteta vazduha

III) Kvalitet voda

Crna Gora mora još dosta toga da uradi u cilju zaštite voda, a naročito u pogledu izgradnje neophodne infrastrukture (kanalizaciona mreža, postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda), uspostavljanja zona sanitarne zaštite izvorišta, unaprjeđenja programa monitoringa voda i ispunjavanja zahtjeva koji se nameću u procesu evropskih integracija. S tim u vezi, Akcionim planom su definisane mjere čijom realizacijom će se značajno doprinijeti zaštiti i unaprjeđenju kvaliteta voda u Crnoj Gori.

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, u oblasti kvaliteta voda, definisano je 8 mjera, za koje je predviđena kontinuirana realizacija.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: Spriječiti nekontrolisanu eksploataciju materijala iz riječnih korita

Aktivnosti na implementaciji ove mjere neophodno je kontinuirano sprovoditi od strane Uprave za inspeksijske poslove.

U periodu jun-decembar 2014. godine, Uprava za inspeksijske poslove (vodoprivredna inspekcija) je u cilju realizacije mjere sprovedla aktivnosti prikazane u *Tabeli 1*:

Tabela 1: Preduzete upravne mjere i radnje u sprječavanju nekontrolisane eksploatacije materijala iz riječnih korita

Izvršeno inspeksijskih kontrola	212
<i>Redovnih</i>	<i>159</i>
<i>Kontrolnih</i>	<i>18</i>
<i>Po inicijativi</i>	<i>35</i>
Preduzete mjere za otklanjanje	38

nepravilnosti	
<i>Donijeto rješenja</i>	30
<i>Ukazivanje na zapisnik</i>	8
Izdato prekršajnih naloga na licu mjesta	3
Podnijeto zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	3
Podnijeto krivičnih prijava	4

Mjera 2: Unaprijediti program monitoringa voda koji bi bio u skladu sa preporukama i smjernicama Okvirne direktive o vodama.

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu predviđeno je da aktivnosti na realizaciji ove mjere sprovode Uprava za vode, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju i Agencija za zaštitu životne sredine.

Monitoring voda je u određenoj mjeri unaprijeđen tako što je od strane Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju izvršena nabavka multiparametarske sonde za dubinsko mjerenje 8 parametara i instrumenta za određivanje totalnog organskog ugljenika. Sredstva su obezbijedena preko IPA projekta koji se realizuje u okviru prekogranične saradnje sa Republikom Hrvatskom.

Mjera 3: Uvesti određeni broj automatskih stanica za kontinuirano praćenje stanja kvaliteta voda

Aktivnosti na implementaciji ove mjere je neophodno kontinuirano sprovoditi od strane Uprave za vode, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju i Agencije za zaštitu životne sredine.

Kada su u pitanju aktivnosti na realizaciji ove mjere, ukazujemo da je instalirana hidrološka stanica na rijeci Zeti u Danilovgradu, na starom profilu gdje je postojala vodomjerna letva.

Međutim, nijesu kupljene automatske stanice za kontinuirano praćenje kvaliteta voda zbog nedostatka finansijskih sredstava, a nije uspostavljena ni automatska stanica na lokalitetu Ckla na Skadarskom jezeru. Nabavka ove stanice je planirana iz sredstava projekta ADRICOSM 2, koji još uvijek nije otpočeo sa realizacijom.

Osim toga, nijesu kupljene automatske stanice za kvalitet voda na izlaznim profilima međudržavnih vodotoka i nije unaprijeđena laboratorija u tehničkom smislu za analizu ostalog seta elemenata kvaliteta voda zbog nedostatka sredstava za nabavku predmetne opreme. Sredstva za ovu namjenu bila su planirana budžetom Zavoda za hidrometeorologiju i seizmologiju za prošlu i tekuću godinu, ali nijesu odobrena.

Mjera 4: Nastaviti s implementacijom Master plana odvođenja otpadnih voda Crnogorskog primorja i Prijestonice Cetinje i Strateškog master plana za kanalizaciju i otpadne vode u centralnom i sjevernom regionu Crne Gore, posebno u dijelu izgradnje PPOV i sanacije postojeće kanalizacione infrastrukture

Navedenim dokumentima definisani su investicioni planovi za sve opštine u Crnoj Gori, na osnovu kojih se gradi kanalizaciona mreža, postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV) i ostali segmenti kanalizacionog sistema, kako bi se do kraja 2029. godine obezbjedila puna implementacija Direktive 91/271/EEZ o prečišćavanju komunalnih otpadnih voda.

U periodu jun - decembar 2014. godine, realizovane su sljedeće aktivnosti i projekti vezani za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže:

- Nastavljeni su radovi na izgradnji PPOV u **Nikšiću** kapaciteta 110.000 ES u iznosu od 14,8 miliona eura. Sredstva za realizaciju projekta obezbijedena su iz kredita Evropske investicione banke. Projektom je obuhvaćena i rehabilitacija kolektora u tunelu između grada i PPOV u dužini od 1,3 km i postavljanje cijevi za evakuaciju prečišćenih voda. Do kraja izvještajnog perioda završeno je preko 95% građevinskih radova i isporučena kompletna oprema od koje je 90% montirano. (*Napomena: Dio PPOV kojim se obezbjeđuje mehaničko prečišćavanje otpadnih voda, pušteno je u rad 18. septembra 2014. godine*);
- Nastavljeni su radovi na realizaciji projekta izgradnje 17,6 km kanalizacione mreže, 14,6 km vodovodne mreže i 12 pumpnih stanica u opštini **Tivat**, u vrijednosti od 9,491 miliona eura. Do kraja izvještajnog perioda realizovano je 98 % ugovorenih radova na izgradnji cjevovoda i cca 61 % ugovorenih radova na izgradnji pumpnih stanica. Sredstva za realizaciju projekta obezbijedena su iz sljedećih izvora: opštinski budžet u iznosu od 3,644 miliona eura, kreditna sredstva KfW banke u iznosu od 5,712 milion eura i donacija KfW banke 155.750 eura;
- Nastavljeni su radovi na izgradnji vodovodne i kanalizacione mreže u opštini **Herceg Novi** koji obuhvataju izgradnju 35,3 km vodovodne i kanalizacione mreže, 13 pumpnih stanica i jednog podmorskog ispusta. Do kraja izvještajnog perioda završeno je 71% ugovorenih radova, čija vrijednost iznosi 18,522 miliona eura. Sredstva za realizaciju projekta obezbijedena su iz: kredita KfW banke u iznosu od 13,059 miliona eura, učešće Vlade Crne Gore - 2,923 miliona eura i budžeta Opštine 2,394 miliona i donacija KfW banke 155.750 eura;
- Nastavljeni su radovi na izgradnji PPOV u **Herceg Novom** kapaciteta 65.000 ES u vrijednosti od 8,8 miliona eura. Do kraja izvještajnog perioda realizovano je 75% građevinskih radova i montirano oko 35% opreme. Sredstava potrebna za realizaciju projekta obezbijedena su iz kredita KfW banke - 6,304 miliona eura, učešće Vlade Crne Gore - 1,336 miliona eura i budžeta Opštine - 1,198 miliona eura;
- Nastavljene su aktivnosti vezane za izgradnju PPOV za opštine **Kotor i Tivat**. Nakon sprovedenog tenderskog postupka, 14.02.2014. godine, potpisan je Ugovor o projektovanju i izgradnji PPOV, kapaciteta 72.000 ES u iznosu od 10,3 miliona eura. Projekat se finansira iz kredita KfW banke. U decembru 2014. godine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je izdalo građevinsku dozvolu za izgradnju PPOV;

- Nastavljene su aktivnosti vezane za realizaciju projekta izgradnje PPOV u **Baru**, kapaciteta 68.600 ES. U prethodnom periodu urađena je sva potrebna projektna dokumentacija i sprovedena tenderska procedura za izbor projektanta i izvođača radova na osnovu koje je raspisan tender za izbor projektanta Glavnog projekta i izvođača radova. U izvještajnom periodu riješena su sporna imovinsko-pravna pitanja i dobijena saglasnost Vlade Crne Gore za otpočinjanje pripremnih radova. Ukupna vrijednost projekta, prema ponudi prvorangirane firme na tenderu - WTE je 15,3 miliona eura. Nastavljene su aktivnosti vezane za realizaciju projekta izgradnje 33,4 km vodovodne i kanalizacione mreže i 4 pumpne stanice sa izgradnjom novog podmorskog ispusta u Baru. U prethodnom periodu urađena je sva potrebna projektna dokumentacija na osnovu koje je raspisan tender za izbor izvođača radova. Tenderski postupak nije završen jer Opština Bar do kraja izvještajnog perioda nije obezbijedila uslove (nije riješila imovinsko-pravna pitanja na jednoj urbanističkoj parceli) za zaključivanje ugovora sa prvorangiranim ponuđačem. (*Napomena: U toku su aktivnosti na prevazilaženju problema, kao i aktivnosti vezane za dobijanje saglasnosti od relevantnih institucija na pravo građenja*). Obezbijedene su prostorno-planske pretpostavke za realizaciju projekta, čija je ukupna vrijednost 13,2 miliona eura;
- Nastavljene su aktivnosti na realizaciji projekta izgradnje PPOV kapaciteta 28.000 ES i kanalizacione mreže (glavnog kolektora) u dužini od 5,4 km u opštini **Pljevlja**. Projektom je obuhvaćena i sanacija korita rijeke Čehotine u dužini od cca 4,5 km. Za sva tri segmenta projekta urađen je Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu (EIA). Završeni su tenderski postupci za izbor izvođača radova za glavni kolektor i PPOV i nadzor nad izgradnjom i zaključeni ugovori u martu 2014. godine. U izvještajnom periodu rađeno je na izradi Glavnog projekta za izgradnju PPOV. Takođe je zaključen i ugovor za izgradnju kanalizacione mreže. Obezbijedene su prostorno-planske i imovinsko-pravne pretpostavke za izgradnju PPOV i glavnog gradskog kolektora i dobijena građevinska dozvola za izgradnju kanalizacione mreže. Urađen je nacrt tenderske dokumentacije za izvođenje radova na sanaciji korita rijeke Čehotine. Izvršena je eksproprijacija za segmente projekta koji se odnose na izgradnju PPOV i glavnog kolektora. Predstoji rješavanje imovinsko-pravnih odnosa za sanaciju korita rijeke Čehotine. Vrijednost ugovorenih radova za izgradnju kolektora i kanalizacione mreže i PPOV iznosi 7,02 miliona eura. Sredstva za realizaciju projekta obezbijedena su iz IPA 2010 programa (3,5 miliona eura), IPF MW (1,4 miliona eura) i ostatak iz kredita EIB;
- U izvještajnom periodu nastavljene su aktivnosti vezane za realizaciju projekta izgradnje PPOV, kapaciteta 20.000 ES i 10,5 km kanalizacione mreže u Prijestonici **Cetinje**. Ukupna vrijednost investicija prema podacima iz Idejnog projekta, iznosi 14,1 miliona eura. U ovom periodu završen je i revidovan Idejni projekat izgradnje kanalizacione mreže i PPOV. Tender za izbor izvođača radova za izradu glavnog projekta i izgradnju dijela kanalizacione mreže, raspisala je Delegacija Evropske unije (sredstva IPA 2011 programa-3,2 miliona €), a ugovor sa izabranim izvođačem zaključen je 25. februara 2014. godine (2,7 miliona €). Ostatak sredstava u iznosu od 0,5 miliona € biće upotrijebljen za proširenje kanalizacione mreže. Za drugi segment kanalizacione mreže raspisan je tender i završeno ugovaranje. Pored sredstava obezbijedenih u okviru IPA 2011 programa obezbijedena je i donacija iz IPF MW u iznosu od 0,9 miliona eura. Ostatak sredstava će biti obezbijeden iz kredita EIB-a. Pripremljen je tender za izradu nedostajuće dokumentacije (glavni projekat

hidrotehničkog tunela »Belveder«, vodoprivredna studija i sl.). Stvorene su prostorno - planske pretpostavke za realizaciju projekta i riješeni imovinsko-pravni odnosi za kanalizacionu mrežu;

- Za projekat otpadnih voda u opštini **Bijelo Polje**, revidovan je Idejni projekat za izgradnju kanalizacione mreže i PPOV kapaciteta 20.000 ES. Na osnovu sprovedenog tenderskog postupka za izbor izvođača radova po Žutoj knjizi FIDIC („design & build“) za izradu glavnog projekta i izgradnju 6,7 km kanalizacione mreže i 6 pumpnih stanica koji je raspisala Delegacija Evropske unije (sredstva IPA 2011 programa), 28. aprila 2014. godine, zaključen je ugovor u vrijednosti od 3,1 milion €. U izvještajnom periodu sproveden je tenderski postupak za izbor revidenta glavnih projekata i nadzora nad izvođenjem radova i očekuje se zaključivanje ugovora sa prvorangiranim ponuđačem. U izvještajnom periodu rađeno je na pripremi tenderske dokumentacije za izgradnju PPOV. Projekat će se finansirati iz kredita EIB, sredstava obezbijedenih iz IPA 2011 programa u iznosu od 3,6 miliona € (izgradnja kanalizacione mreže) i sredstava IPF MW u iznosu od 1,7 miliona €. Obezbiježene su prostorno - planske pretpostavke za realizaciju projekta, a u toku su aktivnosti vezane za rješavanje imovinsko - pravih pitanja;
- Nastavljene su aktivnosti vezane za realizaciju projekta izgradnje PPOV, kapaciteta 20.000 ES i kanalizacione mreže u dužini od 20,67 km u opštini **Berane**. Prema urađenoj projektnoj dokumentaciji, ukupna vrijednost projekta iznosi 10,842 miliona €. Ovim iznosom obuhvaćeni su i troškovi vezani za izradu projektne dokumentacije, eksproprijacije, PDV i nadzora nad izvođenjem radova. U 2013. godini završen je i revidovan Idejni projekat na bazi kojeg je raspisan tender za izradu Glavnog projekta kanalizacione mreže. U februaru 2014. godine urađen je, a u junu 2014. godine i revidovan Glavni projekat kanalizacione mreže. U izvještajnom periodu rađeno je na finalizovanju tenderske dokumentacije za izbor izvođača radova na kanalizacionoj mreži (crvena knjiga FIDIC), za izbor projektanta i izvođača radova na PPOV (žuta knjiga) i nadzora nad izvođenjem radova. U prethodnom periodu obezbijedene su prostorno - planske pretpostavke za realizaciju projekta. U dijelu projekta koji se odnosi na izgradnju kanalizacione mreže, obezbijedeni su urbanističko-tehnički uslovi (UTU) na osnovu Odluke o utvrđivanju javnog interesa za izgradnju kanalizacione mreže. Za dio projekta koji se odnosi na izgradnju kanalizacione mreže riješeni su imovinsko-pravni odnosi, dok je rješavanje ovih pitanja za dio lokacija PPOV u toku. Pretpostavljeni izvori finansiranja: IPA 2012-2013 i kredit EIB;
- U opštini **Ulcinj** nastavljena je izrada glavnog projekta kanalizacione mreže (13 km za 4 naselja), i isti je u završnoj fazi revizije.
- U opštini **Plav** u razmatranom periodu raspisan je tender za izbor obrađivača Glavnog projekta. Ugovorena je i otpočela izrada „Cost-benefit analize za projekat unapređenja stanja otpadnih voda u opštini Plav“ u cilju dopune Studije izvodljivosti i koja treba da preporuči konstrukciju finansiranja da bi projekat bio održiv. Ranije je završen Idejni projekat izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacione mreže koji je revidovan u martu 2014. godine;

- U opštini **Rožaje** u razmatranom periodu nastavljena je revizija Idejnog projekta izgradnje PPOV i kanalizacione mreže i raspisan tender za izbor obrađivača glavnog projekta za izgradnju kanalizacione mreže. U dijelu projekta koji se odnosi na vodosnabdijevanje, izgrađen je novi rezervoar zapremine 2000m³ i dovodni cjevovod od vodoizvorišta do rezervoara u dužini od 7,4 km. Ukupna vrijednost ovog dijela projekta iznosi 2,0 miliona € (1,21 milion € kredit EIB, 0,44 miliona € TIKA i 0,35 miliona € iz državnog/lokalnog budžeta).

Mjera 5: Uspostaviti zakonom propisane zone sanitarne zaštite

Shodno Zakonu o vodama („Službeni list RCG“, broj 27/07), područja na kojima se nalaze izvorišta površinske i podzemne vode koja se koriste ili su prostornim planskim dokumentima predviđena za javno vodosnabdijevanje, moraju biti zaštićena od namjernog ili slučajnog zagađivanja i drugih uticaja koji mogu nepovoljno djelovati na izdašnost izvorišta i na zdravstvenu ispravnost vode (zone sanitarne zaštite).

Zone sanitarne zaštite izvorišta, u odnosu na režim zaštite, utvrđene Pravilnikom o određivanju i održavanju zona i pojaseva sanitarne zaštite izvorišta i ograničenjima, su:

- zona strogog režima zaštite - I zona zaštite (zona neposredne zaštite);
- zona ograničenog režima zaštite - II zona zaštite (uža zona zaštite);
- zona nadzora - III zona zaštite (šira zona zaštite);

Kao nosioci ove mjere određene su lokalne samouprave, a aktivnosti na uspostavljanju zakonom propisanih zona sanitarne zaštite, potrebno je sprovoditi kontinuirano.

Tabela 2: Zone sanitarne zaštite izvorišta

Lokalna samouprava	Zone sanitarne zaštite
Andrijeвица	Gradski dio područja Andrijevice snabdijeva se vodom sa izvorišta Krkori. Oko vodozahvata je uspostavljena neposredna zona zaštite, dok ostale zone nijesu uspostavljene.
Bar	Zakonom propisane zone sanitarne zaštite su uspostavljene na svim izvorištima koja se koriste za javno vodosnabdijevanje (Turčini I, Turčini II, Sustaš, Kajnak, Brca, Zaljevo, Velje oko, Orahovo polje), osim na izvorištima Vrelo i Bunari B1 i B2 u Čanju, ali trenutno JP »Vodovod i kanalizacija« sprovodi aktivnosti na uspostavljanju zona sanitarne zaštite i na ovim izvorištima.
Berane	U Beranama postoje 2 vodoizvorišta (Prekidna komora vodoizvorišta Merića vrelo i Manastirsko vrelo) i na njima su uspostavljene zone sanitarne zaštite.
Bijelo polje	Uspostavljene su 2 zone sanitarne zaštite-uža zona i šira zona zaštite oko same kaptaže vodoizvorišta.
Budva	Zone sanitarne zaštite su utvrđene za izvorište Reževića rijeka. Za vodozahvate Buljarica, Piratac i Loznica nijesu određene zone sanitarne zaštite.
Cetinje	Nijesu uspostavljene zone sanitarne zaštite (vodoizvorišta: Podgorska vrela, Uganjska vrela, Obzovica).

Danilovgrad	Nijesu uspostavljene zone sanitarne zaštite. (vodoizvorišta: Slatina, Oraška jama, Žarića jama, Brajovića jama, Milojevića vrela, Viški bunar)
Herceg Novi	Izvorište Opačica ima definisane uže i šire zone sanitarne zaštite utvrđene Odlukom o utvrđivanju zona sanitarne zaštite za izvorište Opačica u Zelenici (Službeni list CG – Op. propisi br. 40/10).
Kolašin	Nijesu uspostavljene zone sanitarne zaštite. Planirano je da se u 2015. godini odrede zone sanitarne zaštite za sva vodoizvorišta.
Kotor	Kotor ima 6 izvorišta za snabdijevanje vodom preko sistema javnog izvorišta, i to: Grbaljski izvori, Simiš, Spila, Orahovac, Tunel Vrmac i Škurda-Tabačina. Za 3 izvorišta-“Spila” Risan, “Orahovac” i “Tabačina” urađeni su elaborati (glavni projekti) o zaštitnim zonama sa utvrđenim granicama, na koje još nije data saglasnost. Za ostala 3 izvorišta je pokrenut postupak za izradu elaborata. Na svih 6 izvorišta se vrši redovna kontrola kvaliteta i hlorisanje vode. Direkcija za uređenje i izgradnju Kotora započela je i proceduru za izradu Elaborata za Morinjska vodoizvorišta.
Mojkovac	Urađen je Glavni projekat zaštite i uređenja vodoizvorišta Gojkovići gdje su definisane zone sanitarne zaštite.
Nikšić	Na postojećim vodoizvorištima (Gornji i Donji Vidrovan i Poklonci) su uspostavljene zone sanitarne zaštite koje se redovno održavaju.
Plav	Vodozahvat se nalazi pored Jaseničke rijeke. Kaptaža je ograđena, a ostale zone sanitarne zaštite nijesu uspostavljene.
Plužine	Nijesu uspostavljene zone sanitarne zaštite izvorišta (vodoizvorište Sutulja).
Pljevlja	Opština Pljevlja još nije uspostavila zakonom propisane zone sanitarne zaštite za svoja vodoizvorišta (Jugoštica, Breznica, Zmajevac, Mandojevac, Bezarska vrela i Akumulacija Otilovići)
Podgorica	Uspostavljene su zone sanitarne zaštite za izvorište Mareza. U izvještajnom periodu izrađena je i revidovana projektna dokumentacija za određivanje i održavanje zona i pojaseva zaštite vodoizvorišta Zagorič, Čemovsko polje, Milješ, Dinoša i Vuksanlekići.
Rožaje	Nijesu uspostavljene zone sanitarne zaštite(izvorište vrela Ibra). Izvršeno je fizičko i sanitarno obezbjeđenje izvorišta.
Šavnik	Zona sanitarne zaštite je uspostavljena oko izvorišta rijeke Šavnik.
Tivat	Zone sanitarne zaštite utvrđene su za: <ul style="list-style-type: none"> - Izvorište Plavda – Elaborat od 20.03.2000. godine - Izvorište Češljar – Elaborat od 27.11.2000. godine - Izvorište Brštin – Elaborat od 18.01.2001. godine - Izvorište Topliš – Elaborat iz marta 1999. godine.

Ulcinj	U opštini Ulcinj nijesu uspostavljene zakonom propisane zone sanitarne zaštite. (Vodoizvorišta: Salč, Brajša, Gač, Klezna, Mide I, Mide II, Kaliman I, Kaliman II, Lisna Bori).
Žabljak	Nijesu uspostavljene zone sanitarne zaštite (vodozahvati: Oko i Mlinski potok).

Mjera 6: Implementirati HACCP u svim vodovodima

Implementacija HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point-Analiza opasnosti kritične kontrolne tačke) sistema mjera je neophodna u svim vodovodnim i kanalizacionim preduzećima koja treba po ovom sistemu da vrše kontrolu vode.

Akcionim planom je definisano da se aktivnosti na realizaciji ove mjere sprovode kontinuirano, a za nosioce mjere su određena vodovodna i kanalizaciona preduzeća.

U nastavku slijedi informacija o aktivnostima koje su u izvještajnom periodu sprovedene od strane vodovodnih i kanalizacionih preduzeća, a u cilju realizacije navedene mjere.

Implementacija HACCP sistema u **DOO "Vodovod i kanalizacija", Cetinje** vezana je za aktivnosti definisane Operativnim akcionim planom za 2014. godinu. Za implementaciju HACCP-a određen je čitav vodovodni sistem od procesa zahvatanja i proizvodnje vode, distribucije vode transportnom mrežom, tretmana vode do procesa distribucije vode za piće distributivnom mrežom za građane i ostale korisnike.

Kontinuirano se prati kvalitet sirove vode praćenjem parametra temperature i pH vrijednosti. Pored toga, u toku je izrada Poslovnika sistema HACCP-a.

U „**Vodovod i kanalizacija**“ **Nikšić**, HACCP sistem je implementiran, i sertifikovan od strane ovlašćenog sertifikacionog tijela „Institut za sertifikaciju sistema“-ICS iz Podgorice, 10.oktobra 2014. godine, pod brojem ICS HACCP 0103 01003 14.

Planom javnih nabavki u I kvartalu 2015. godine, za „**Vodovod i kanalizacija**“ **Kotor** planirano je sprovođenje tenderskog postupka u cilju obezbjeđenja kompetentnog konsultanta nakon čega će se pristupiti implementaciji HACCP sistema.

Vodovod „Bistrica“ Bijelo Polje je u saradnji sa NVO „Udruženje vodovoda“ Crne Gore nastavilo sa konsultacijama oko otpočinjanja procesa uvođenja HACCP standarda. U toku su preliminarni razgovori sa nadležnim stručnim institucijama i strukovnim organizacijama oko pripreme i analize trenutnog stanja kao i plana sprovođenja treninga za službenike u vodovodnim preduzećima za implementaciju pomenutog standarda.

“**Vodovod i kanalizacija**“ **Podgorica** je u skladu sa smjernicama Codex alimentarius komisije od juna do decembra 2014. godine, implementirao sljedeće principe HACCP sistema:

- ❖ **Analiza rizika koja predstavlja osnovu za izradu HACCP plana i osnova za definisanje svih daljih faza**–Definisana je lista svih mogućih opasnosti

(hazarda) i definisana kontrolna mjerenja za sva izvorišta sirove vode i distributivnu mrežu (i rezervoare vode gdje postoje);

- ❖ **Određivanje kritičnih kontrolnih tačaka**-na osnovu analize rizika u svim fazama proizvodnje vode za piće, pri čemu su određene CCT na svim vodoizvorištima i distributivnoj mreži. U isto vrijeme određene su i CT (kontrolne tačke) za praćenje;
- ❖ **Utvrđivanje kritičnih granica**-Poštujući kriterijume za bezbjednost vode za piće koji su sadržani u regulativama i Uputstvima (*Pravilnik o bližim zahtjevima koje u pogledu bezbjednosti treba da ispunjava voda za piće, „Službeni list Crne Gore“, br. 24/2012, Direktiva EU i preporuke Svjetske zdravstvene organizacije*), D.O.O. “Vodovod i kanalizacija” Podgorica je uspostavio i kritične limite (parametre) na kritičnim kontrolnim tačkama, na osnovu kojih se prati da li su kontrolne mjere koje se primjenjuju pod kontrolom ili ne;
- ❖ **Utvrđivanje sistema praćenja (monitoring) odnosno nadgledanje kritičnih tačaka**-Propisan je monitoring koji se sprovodi po tačno definisanom planu, frekvencom i na tačno definisanim mjernim mjestima. Ispitivanje parametara kvaliteta vode, definisanih monitoringom, vrši se u akreditovanoj internoj laboratoriji;
- ❖ **Utvrđivanje korektivnih mjera**-Definisane su procedure koje određuju korektivne mjere koje se primjenjuju kada rezultati mjerenja ukazuju na gubitak kontrole nad CCP–korektivne mjere koje obuhvataju niz radnji koje se preduzimaju sa ciljem eliminacije ili minimiziranja rizika ili njihovog svođenja na prihvatljiv nivo.

Kako bi se implementirala preostala 2 principa HACCP sistema samokontrole, i to: Princip 6–Verifikacija funkcionisanja sistema i Princip 7–Uspostavljanje dokumentacije i definisanje načina čuvanja HACCP zapisa, “Vodovod i kanalizacija” Podgorica je poslao na edukaciju lica koja će pomoći u realizaciji, odnosno definisanju načina implementacije preostalih principa.

U „Vodovod i kanalizacija“ Bar nastavljeno je sa aktivnostima na implementaciji HACCP-a. U narednom periodu, planirano je sprovođenje obuka zaposlenih.

HACCP standard je djelimično zastupljen u određenim segmentima u „Vodovod i kanalizacija“ Pljevlja, ali taj sistem nije zaokružen usled nedostatka finansijskih sredstava.

U „Vodovod i kanalizacija“ Rožaje u izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na implementaciji HACCP sistema. Međutim, u okviru Programa rada za 2015. godinu, predviđena je aktivnost na planu implementacije HACCP-a. Prvi korak je formiranje HACCP tima za pripremu, razvoj, verifikaciju i implementaciju HACCP plana. Planom implementacije sistema će biti definisane aktivnosti, kao i rokovi za njihovu realizaciju.

Napomena: Preporuka JP „Vodovod i kanalizacija“ Herceg Novi je da Ministarstvo održivog razvoja i turizma organizuje seminar za predstavnike svih vodovodnih preduzeća u Crnoj Gori, na kome bi bili upoznati s tim šta predstavlja HACCP, koji je njegov značaj, kao i na koji način da se najefikasnije izvrši implementacija istog.

Mjera 7: Izvršiti delineaciju vodnih tijela u Crnoj Gori

Aktivnosti na implementaciji mjere potrebno je sprovoditi kontinuirano, a nadležni za sprovođenje su Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za vode.

Izvršena je delineacija sliva Skadarskog jezera preko UNDP (Program Ujedinjenih nacija za razvoja) projekta i detaljna delineacija samog jezera preko Njemačke organizacije za saradnju (GIZ). U narednom periodu, potrebno je uraditi delineaciju Dunavskog sliva i preostali dio koji se odnosi na Jadransko more. Za sve ove aktivnosti potrebna su finansijska sredstva koja nijesu obezbijeđena.

Mjera 8: Obezbjeđivanje podataka o kvalitetu voda kao i hidroloških podataka za vodotoke koji nijesu obuhvaćeni redovnim sistemom monitoringa

Aktivnosti na implementaciji mjere potrebno je sprovoditi kontinuirano, a nadležni za sprovođenje su Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju.

Nijesu proširena mjerenja kvaliteta, ni kvantiteta na vodotocima koji su izvan redovnog sistema monitoringa, zbog nedostatka sredstava i potrebnog kadra.

Međutim, u planu je da se jedan dio monitoringa sprovede kroz projekat upravljanja vodnim resursima u slivu rijeke Drine. Projekat upravljanja vodnim resursima u slivu rijeke Drine finansiran od strane GEF-SCCF-a će početi sa implementacijom početkom 2016. godine. Projekat je podjeljen u dva dijela, i to:

1. Tehnička podrška (izrada studija, modela, planova)
2. Infrastruktura (ugradnja monitoring stanica, poboljšanje postojećih itd.)

Krajnji rezultat ovog projekta će biti dobra podloga za izradu planova upravljanja riječnim slivovima, čija izrada iziskuje velika finansijska ulaganja. Takođe, doprinijeće izradi Strategije upravljanja vodama (dio za Crnomorski sliv), uspostavljanju boljeg modaliteta upravljanja prekograničnim vodama ovog sliva, rješavanju važnih pitanja oko korišćenja voda u slivu, izradi hidrološkog modela i plana upravljanja u slivu rijeke Drine, na osnovu koga će zemlje sliva (Crna Gora, Bosna i Hercegovina i Srbija) uspostaviti zajednički program upravljanja.

Kako su podaci monitoringa površinskih i podzemnih voda u slivu neophodni za izradu ovog modela, a kasnije i plana, u prvoj fazi ovog projekta će se pokriti ovaj nedostatak u slivu Drine i uspostaviti i poboljšati (gdje već postoji) monitoring površinskih i podzemnih voda.

*

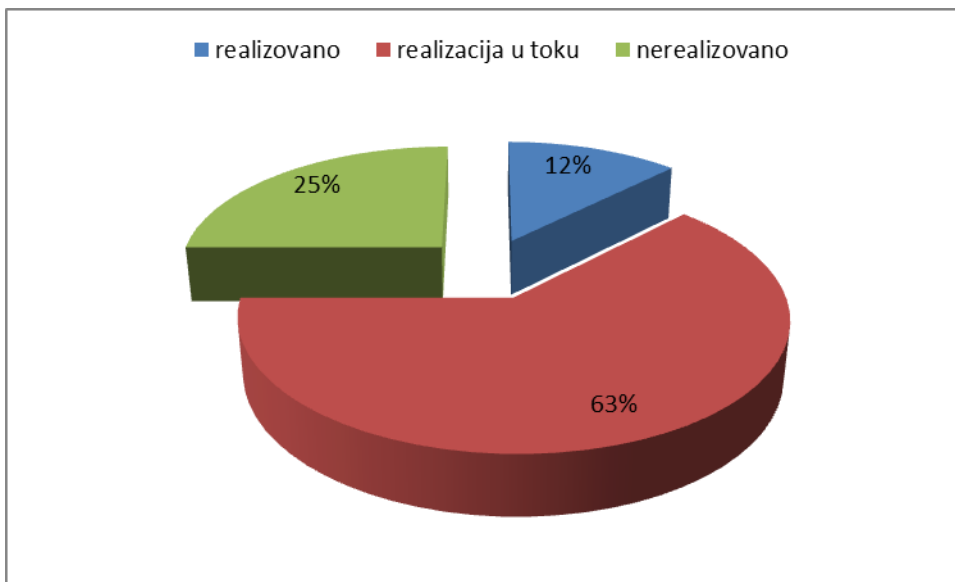
Zaključak: U oblasti kvaliteta voda, u izvještajnom periodu jun-decembar 2014. godine, praćena je realizacija 8 mjera definisanih Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja

Izveštaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, za period jun-decembar 2014

na životnu sredinu. Sve mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano. Analiza dobijenih podataka pokazala je da je realizovana 1 mjera koja se odnosi na sprječavanje nekontrolisane eksploatacije materijala iz riječnih korita, dok su mjere koje se odnose na obezbjeđivanje podataka o kvalitetu voda kao i hidroloških podataka za vodotoke koji nijesu obuhvaćeni redovnim sistemom monitoringa, i uvođenje određenog broja automatskih stanica za kontinuirano praćenje stanja kvaliteta voda još uvijek nerealizovane. Preostale mjere su u fazi realizacije.

Stoga, stepen realizacije mjera može se ocijeniti kao dobar, i u narednom periodu treba nastaviti sa aktivnostima koje će doprinijeti potpunoj realizaciji definisanih mjera.

Dijagram 2: Status realizacije mjera iz oblasti kvaliteta voda

IV) Morski ekosistem

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, za oblast morski ekosistem, definisane su 3 mjere koje je potrebno sprovoditi u kontinuitetu.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: Definisanje vodnih tijela, kopnenih, tranzicionih (bočatnih) i obalnih voda

Aktivnosti na implementaciji mjere potrebno je sprovesti kontinuirano, od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Uspostavljanje vodnih tijela, kako kopnenih tako i tranzicionih (bočatnih) i obalnih voda je veoma važno za Crnu Goru, jer je zahtjev Evropske Agencije za životnu sredinu (EEA) slanje izvještaja po principu definisanih vodnih tijela.

Nažalost, po ovom pitanju nije ostvaren napredak u izvještajnom periodu.

Mjera 2: Sanirati kanal Port Milena

Aktivnosti na implementaciji mjere potrebno je sprovesti kontinuirano, od strane opštine Ulcinj.

Problem zagađenosti vode u Port Mileni prepoznat je kao ključni problem za dalji razvoj opštine Ulcinj. U cilju rješavanja ovog problema, sprovodi se projekat „*Transfer ekološki ispravnih tehnologija (TEST) za čišćenje kanala Port Milena*“.

Projekatom „*Transfer ekološki ispravnih tehnologija (TEST) za čišćenje kanala Port Milena*“ koordinira Odjeljenje za podršku Nacionalnom savjetu za održivi razvoj u Ministarstvu održivog razvoja i turizma. Cilj projekta je da razvije sveobuhvatan koncept za čišćenje i ekološku sanaciju kanala Port Milena kroz 3 segmenta:

- Identifikacija zagađenja (hot spots);
- Izrada sveobuhvatnog koncepta za uvođenje ekološki prihvatljivih tehnologija;
- Izrada pilot projekta za primjenu ekološki prihvatljivih tehnologija na jednom od hotela u Štoju.

Ugovor između Ministarstva održivog razvoja i turizma i UNIDO-a (United Nations Industrial Development Organization) je potpisan u martu 2014. godine, nakon čega je UNIDO raspisao tender za dvije firme iz Slovenije koje su angažovane na sprovođenju projektnih aktivnosti (Limnos i Vekton) od maja 2014. godine.

Firma Limnos je zadužena za sprovođenje sljedećih aktivnosti:

- Prikupljanje raspoloživih podataka koji se odnose na zagađenost vode u kanalu Port Milena, potencijalne zagađivače i sl;
- Pregled terena i određivanje lokacija za uzimanje uzorka;
- Prikupljanje uzoraka i njihovu analizu;
- Kvalifikaciju i kvantifikaciju prikupljenih podataka tokom analize;
- Identifikaciju hot spots primjenom UNIDO metodologije (u saradnji sa **opštinom Ulcinj**);
- Pripremu liste preporuka za primjenu ekološki prihvatljivih tehnologija.

Firma Vekton je zadužena za sljedeće aktivnosti:

- Identifikacija zagađenja na bazi UNIDO hotspot metodologije i količina opterećenja zagađenja iz različitih izvora;
- Identifikacija količine mulja i taloga koji je akumuliran u kanalu;
- Identifikacija količina materijala koji je potrebno iskopati za izgradnju planirane marine;
- Detaljnu analizu koncentracije zagađujućih materija u:
 - a. vodi kanala Port Milena,
 - b. mulju / talogu koji se nalazi u kanalu Port Milena,
 - c. materijalu koji će morati da se iskopa za izgradnju planirane marine.
- 5) Definisanje predloga za reciklažu/upotrebu izvađenog mulja/taloga.

Mjera 3: Nastaviti s praćenjem morskog biodiverziteta i istim obuhvatiti sve grupe organizama

Aktivnosti na implementaciji mjere potrebno je sprovesti kontinuirano, od strane Agencije za zaštitu životne sredine, Ministarstva održivog razvoja i turizma i Instituta za biologiju mora.

Agencija za zaštitu životne sredine je potpisala Standardno pismo o saglasnosti sa kancelarijom UNDP za realizaciju projekta "*Studije izvodljivosti i dogovoreni plan za uspostavljanje morskog zaštićenog područja Platamuni*".⁴ Takođe, od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma i RAC/SPA centra UNEP/MAP-a potpisan je Sporazum o saradnji vezano za realizaciju MEDKEYHABITATS čiji će predmet biti mapiranje morskog staništa na odabranim lokacijama i jačanje kapaciteta za primjenu mjera upravljanja. Projekat će se realizovati u periodu 2014-2016. godine.

U skladu sa članovima 38 i 39 Zakona o morskome ribarstvu i marikulturi (Službeni list Crne Gore, br. 56/09), i na osnovu Uredbe o uslovima, načinu i dinamici sprovođenja mjera agrarne politike za 2014. godinu-AGROBUDŽET, Program B.1.3 Održivo upravljanje i očuvanje resursa ribe i drugih morskih organizama, u periodu jun-decembar 2014. godine, Institut za biologiju mora - Univerzitet Crne Gore je sproveo sljedeće aktivnosti:

➤ Monitoring i analiza ulova malog obalnog ribolova na Crnogorskom primorju.

Mjesečnom dinamikom, iz četiri crnogorske luke (Budva, Bar, Herceg Novi, Kotor), putem intervjua od ribara su prikupljeni podaci o ulovu alatima koji se koriste u malom obalnom ribolovu (mreže stajačice, mreže potegače, parangali). Istovremeno, iz ulova su prikupljeni uzorci najzastupljenijih ekonomski važnih vrsta morskih organizama radi

⁴ U okviru realizacije projekta ekspertski tim Agencije za zaštitu životne sredine i Instituta za biologiju mora izvršio je terenska istraživanja i prikupio relevantne podatke, kako sa aspekta bioloških vrijednosti tako i sa aspekta kulturno-istorijskih i socio-ekonomskih okolnosti na tom području. Nakon analize podataka i sprovođenja konsultativnog procesa koncipiran je finalni nacrt dokumenta „Studije izvodljivosti i dogovoreni plan za uspostavljanje morskog zaštićenog područja Platamuni“ koji je predat Ministarstvu održivog razvoja i turizma dalje na odobravanje i usaglašavanje.

određivanja bioloških karakteristika. Rezultati ovog monitoring prezentovani su na sastanku AdriaMed radne grupe za mali obalni ribolov u Splitu u periodu 15-17. 12. 2014. godine, i poslužiće za izradu prve procjene o ulovu alatima malog obalnog ribolova u čitavom Jadranu.

➤ **Monitoring i analiza ulova kočarskih brodova u tri crnogorske luke (Budva, Bar, Herceg Novi) putem intervjua sa vlasnicima brodova.**

Tokom perioda jun – decembar 2014., nastavljeno je uzorkovanje ciljanih vrsta u kočarskom ribolovu radi biološke analize u laboratoriji za ihtiologiju i morsko ribarstvo Instituta za biologiju mora. Određivani su sljedeći parametri: dužina, težina, stadijum zrelosti i težina gonada, otoliti, na osnovu čega se dobijaju ribarstveno-biološki parametri dužinsko-težinskog odnosa, kondicioni indeks, dužina dostizanja prve polne zrelosti, starost itd. Podaci pokazuju stanje ovih resursa na Crnogorskom primorju i koriste se za određivanje stanja stokova ekonomski važnih vrsta u južnom Jadranu (GSA 18) na radnoj grupi za demerzalne resurse Generalne komisije za Ribarstvo Mediterana (GFCM).

➤ **Istraživanje demerzalnih resusa na kontinentalnoj podini i padini (dubine od 50 do 750 metara) u okviru programa MEDITS (Monitoring kočarskih resursa u Mediteranu)**

Istraživanje je izvršeno u drugoj polovini jula mjeseca 2014. godine istraživačkim brodom "PASQUALE E CRISTINA". Podaci koji su prikupljeni tokom ovih istraživanja obrađivani su u Institutima u Bariju i Kotoru u periodu septembar-novembar 2014. godine i prezentovani na GFCM sastancima kao zajednička procjena stanja demerzalnih resursa u GSA 18.

➤ **Istraživanje resursa male plave ribe (pelagični resursi) u Jadranu**

Istraživanje je izvršeno u okviru projekta MEDIAS, upotrebom dvije direktne metode, ehosondiranjem i metodom dnevne produkcije jaja i larvi incuna (DEPM-Daily Egg Production Model) u periodu 20.07.2014.-05.08.2014. godine, istraživačkim brodom „GANFRANCO DALLAPORTA” CNR iz Italije. Podaci prikupljeni metodom ehosondiranja obrađivani su u Institutu CNR u Ankoni, dok su podaci prikupljeni tokom DEPM istraživanja obrađivani u Institutu za biologiju mora u Kotoru. Svi ovi podaci prezentovani su na radnim grupama AdriaMed-a i GFCM-a za pelagične resurse.

Tokom druge polovine 2014. godine održan je niz sastanaka sa ribarima koji koriste alate malog obalnog ribolova sa ciljem edukacije i praćenja pojave novih vrsta riba u Crnogorskim vodama, koje predstavljaju lesepsijske ili atlantske migrante, a koje mogu biti i potencijalno opasne po zdravlje ljudi (*Lagocephalus sceleratus*). Sastanci su rezultirali većim angažovanjem ribara i učestalijim obaveštavanjem o pojavi njima nepoznatih vrsta, te tokom ove godine zabilježena pojava 4 vrste riba i 2 vrste rakova koje su alohtone za naše područje.

Istovremeno, tokom cijele godine su vršeni pregledi ribarskih brodova i tehničko-tehnoloških karakteristika ribolovnih alata na području Crnogorskog primorja, u svrhu dobijanja saglasnosti za bavljenje privrednim ribolovom, što je jedan od uslova za dobijanje ribarske dozvole, a shodno objavljenom Oglasu za bavljenje privrednim ribolovom, od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Saradnici Instituta su učestvovali i u komisiji za izmjenu okana saku kočarskih mreža, gde je postojeće

dijagonalno oko veličine 40 mm, zamijenjeno kvadratnim okom u cilju povećanja selektivnosti ovih alata i zaštiti nedoraslih jedinki, koju je formiralo Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.

U periodu 17.12.- 19. 12. 2014. u Splitu je održan III sastanak SEDAF projekta, koji se realizuje u okviru MAREA programa EU. Aktivnosti su vezane za prikupljanje socio-ekonomskih podataka u ribarstvu Crne Gore i čitavog Jadrana. Prikupljeni podaci upotrebljeni su i za izradu modela mogućih scenarija stanja stokova pelagičnih i demerzalnih resursa ekonomski važnih vrsta (srdela, inćun, oslić, barbun i kozica) u GSA 17 i 18, koji će se koristiti za donošenje budućih menadžment planova u ovim oblastima.

Saradnici Instituta su učestvovali u radnim grupama FAO ADRIAMED projekta, radne grupe za pelagične resurse u Jadranu, Rim, Italija, od 29.09-03.10. 2014. godine, radne grupe za demerzalne resurse, Rim, Italija 6-10. 10. 2014, mali obalni ribolov, Split, Hrvatska, 15-17. 12. 2014. godine. Predstavnici Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Instituta su prisustvovali sastancima radnih grupa GFCM za pelagične resurse, Rim, Italija, 23-27. 11. 2014, kao i vanrednom zasjedanju SAC-a, Rim, Italija, 28-28.11.2014, posvećenom zajedničkom planu upravljanja pelagičnim resursima na Jadranskom moru. Analize i rezultati procjena biomase pelagičnih i demerzalnih stokova u GSA 17 i GSA 18, poslužiće kao baza za učešće na GFCM subkomitetu za menadžment resursa Naučnog komiteta GFCM (SAC).

Nakon analize svih podataka, pripremljen je izvještaj o stanju resursa na Crnogorskom primorju i predat Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja u decembru 2014.godine, koji će služiti kao osnova za dalji razvoj odgovornog ribarstva u Crnoj Gori, shodno odredbama Zakona o morskome ribarstvu i marikulturi (Sl. list Crne Gore, br. 56/09).

Svi ovi podaci biće i osnova za dalje aktivnosti i prema EU u Poglavlju 13-Ribarstvo, naročito u dijelu podgrupe Menadžment resursa i sprovođenje Mediteranske uredbe 1967/2006 EU.

➤ **Monitoring i biomonitoring kvaliteta vode za marikulturu i procjenu prirodnih resursa školjaka u Bokotorskom zalivu**

U pitanju je program koji se sprovodi od 2009. godine na osnovu člana 88 Zakona o morskome ribarstvu i marikulturi (Sl.list Crne Gore, br. 56/09), Strategije razvoja ribarstva Crne Gore i jačanja kapaciteta za implementaciju zajedničke podrške ribarstvu EU, kao i Uredbe o načinu, uslovima i dinamici sprovođenja mjera agrarne politike-AGROBUDŽETA, Program B-1: Podrška razvoju sektora morskog ribarstva i akvakulture, B.1.3. Mjera održivog upravljanja i očuvanja resursa ribe i drugih morskih organizama.

U okviru ovog programa rade se redovna uzorkovanja morske vode na ukupno 11 uzgajališta školjki i ribe u Bokotorskom zalivu koje podrazumijevaju analize sledećih parametara:

- Monitoring mikrobioloških parametara morske vode (mjesečna dinamika na dva nivoa morske vode - analiza površinskog sloja na dubini od pola metra i vodenog stuba na dubini od 5 m.)

- Monitoring fitoplanktonske komponente (mjesečna dinamika), koji podrazumijeva: Abundancu fitoplanktona (broj ćelija/l), biomasu fitoplanktona (izražena pomoću koncentracije hlorofila a) i determinaciju mikrofitoplanktonskih vrsta.
- Monitoring fizičko-hemijskih parametara morske vode i analizu sadržaja nutrijenata (mjesečna dinamika).

➤ **Eksperimentalni projekat „Zaštita uzgajališta mušulja (*Mytilus galloprovincialis*) i kamenica (*Ostrea edulis*) od predatora - orada (*Sparus aurata*)“**

U okviru ovog eksperimentalnog projekta, pored osnovnog cilja, koji podrazumijeva pronalazak adekvatne fizičke zaštite uzgajališta od predatora, rade se i sljedeće analize:

- Mikrobiološka analiza mesa mušulja (dvomjesečnom dinamikom)
- Analiza sastava obraštajnih organizama (sezonskom dinamikom).

➤ **Mapiranje morskih pećina i potencijalnih staništa za ugroženu vrstu-morsku medvedicu (potez Budva-Bar) donacija Jugopetrol A.D. Kotor.**

U maju i junu 2014. odrađen je terenski dio istraživanja. Na potezu od Platomuna do Bara evidentirane su i djelimično ispitane morske pećine, a provjerene su i neke koje su u prošlogodišnjem istraživanju na potezu rt Arza-rt Platomuni, označene kao važne. Osim toga, djelimično su mapirane alge koje služe za izračunavanje kvaliteta morske vode prema EU WFD.

➤ **Nacionalni projekat Uticaj antropogenog faktora na živi svijet u priobalnom akvatorijumu crnogorskog primorja**

Urađene su analize fito i zooplanktona te fitobentosa na lokacijama u Bokokotorskom zalivu i na jednoj lokaciji ispred ostrva Mamula na otvorenom moru. Podaci se odnose za plankton na prvi dio godine koji je obuhvatao mjesečni terenski rad predviđen prema nacionalnom projektu, dok je za fitobentos istraživanje rađeno sezonski. Ukupna obrada podataka je predviđena za treću godinu projekta tj. kraj 2015.godine.

➤ **Projekat CoCoNet** je postavio eksperiment na lokaciji Ploče a sastoji se u praćenju obnove degradiranih stejovitih staništa. Lokacija se prati mjesečno i rezultati se očekuju sredinom ljeta.

Od međunarodnih projekata, realizuju se tri IPA projekta:

1. “DEFISHGEAR-Derelict Fishing Gear Management System in the Adriatic region” čiji je osnovni cilj procjena količine, sastava i distribucije otpada u moru, kao i upravljanje zastarjelim ribarskim alatima u Jadranskoj regiji.

U toku prvih mjeseci rada na projektu, započeta su terenska istraživanja profesionalnim ribarskim brodovima (kočama) u cilju procjene količine otpada koji se sakupi tokom redovnih ribolovnih aktivnosti.

Intenzivno istraživanje i terenski rad započeo je u oktobru 2014.godine, a obuhvata sledeće aktivnosti:

- a. Monitoring sastava, vrste i količine otpada na plažama (plaža Kamenovo i plaža u Igalu) koji se sprovodi sezonskom dinamikom;

- b. Monitoring sastava, vrste i količine plutajućeg otpada, koje se sprovodi na području Bokokotorskog zaliva sezonskom dinamikom;
 - c. Monitoring sastava, vrste i količine otpada na morskom dnu na ukupno 3 lokacije u Bokokotorskom zalivu (Strp, Lipci i Sveta Neđelja) koji se sprovodi sezonskom dinamikom;
 - d. Monitoring sastava, vrste i količine otpada sakupljenog tokom redovnog ribarenja kočarskim brodovima na području otvorenog mora crnogorskog primorja. Podaci se sakupljaju od decembra 2014., na nedeljnoj osnovi;
 - e. Monitoring i sakupljanje napuštenih ribarskih alata (vrše, parangali, mreže iz akvakulture i sl.) i tzv. „ghost nets“ (ribarske mreže koje su izgubljene na morskom dnu) na području Bokokotorskog zaliva započeo je u oktobru 2014. godine i trajao je 7 dana, dok će sledeći monitoring biti izvršen u istom periodu 2015. godine.
2. “NETCET-Network for conservation of Cetacenas and Sea Turtles in Adriatic sea”, čiji je osnovni cilj procjena brojnosti populacije morskih sisara i morskih kornjača u Jadranskom moru. U prvoj polovini 2014.godine urađen je monitoring stradanja morskih kornjača na području Velike plaže-Ulcinj, u trajanju od 4 mjeseca.

Druga godina monitoringa brojnosti i identifikacije populacije dobrih delfina *Tursiops truncatus* urađena je sa veoma malim brojem terenskih izlazaka, zbog čestih kvarova na motoru čamca Instituta. Zbog malog broja validnih podataka sredstva su prenešena u 2015-tu godinu, te će se ova aktivnost uraditi u periodu jun-avgust 2015. godine.

3. BALMAS – Sistem upravljanja balastnim vodama za zaštitu Jadranskog mora, projekat koji ima za cilj istraživanje invazivnih vrsta koje se prenose putem balastnih voda.

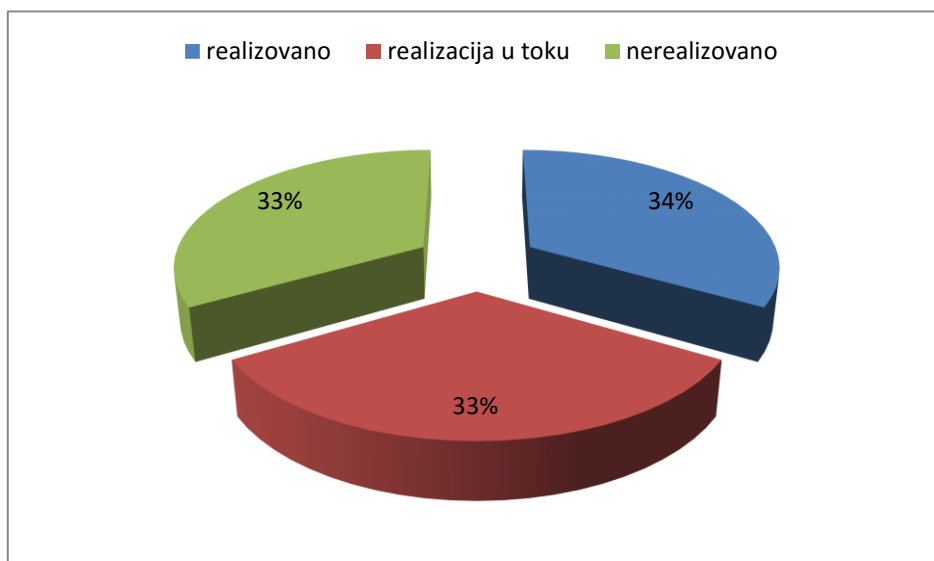
U septembru 2014 -te održan je kurs u Piranu na kojemu su se članovi radnog tima upoznali sa metodom uzorkovanja balasnih voda sa brodova i njihovom analizom. Od 07-09.oktobra 2014. organizovan je treći sastanak partnera na projektu gdje je domaćin bio Univerzitet Crne Gore odnosno Institut za biologiju mora. Započet je monitoring u cilju ispitivanja eventualnog prisustva štetnih materija u školjkama vrste (*Mytilus galloprovincialis*). Postavljeni su kavezi sa mušuljama u luci Bar na tri pozicije. Kavezi će stajati na tim lokacijama do aprila mjeseca kada će biti izvađeni iz mora i školjke odnijete u Italiju na analizu. U novembru 2014. članovi radnog tima boravili su na kursu koji je održan u Veneciji, a tema je bila obuka za analizu i determinaciju cista iz sedimenata.

*

Zaključak: U oblasti morskog ekosistema, u izvještajnom periodu jun-decembar 2014. godine, praćena je realizacija 3 mjere definisane Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Sve mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano. Analiza dobijenih podataka pokazala je da je u potpunosti realizovana mjera koja se odnosi na praćenje morskog biodiverziteta, 1 mjera je u fazi realizacije, dok je jedna mjera koja se odnosi na definisanje vodnih tijela, kopnenih, tranzicionih (bočatnih) i obalnih voda još uvijek nerealizovana.

Stoga, neophodno je uložiti dodatne napore u cilju ostvarivanja potpune realizacije mjera koje se odnose na saniranje kanala Port Milena i definisanje vodnih tijela.

Dijagram 3: Status realizacije mjera iz oblasti zaštite morskog ekosistema

V) Zemljište

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu definisane su 2 mjere u oblasti zemljišta.

Mjera 1: Izvršiti izmjene i dopune Pravilnika o maksimalno dozvoljenim koncentracijama zagađujućih supstanci u zavisnosti od namjene zemljišta, jer postojeći tretira samo poljoprivredna zemljišta (s dosta strogo određenim MDK), kako bi se dobila prava slika o kvalitetu zemljišta u Crnoj Gori

Rok za realizaciju mjere je 2014. godina, a nadležno za realizaciju je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Aktivnosti na realizaciji mjere nijesu preduzimate u izvještajnom periodu.

Mjera 2: Obezbijediti zakonske propise, usklađene sa EU direktivama, kojim bi se jasno definisale sve vrste zemljišta (prije svega prema njihovoj namjeni) i regulisalo

upravljanje istim. U skladu s tim, obezbijediti kvalitetniji monitoring zagađenja zemljišta kroz obezbjeđivanje zakonski definisanih koncentracija zagađujućih supstanci za svaku propisanu vrstu zemljišta.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, a institucija nadležna za realizaciju mjere je Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Aktivnosti na realizaciji mjere nijesu preduzimate u izvještajnom periodu.

Zaključak: Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu oblasti zemljišta definisane su dvije mjere. Mjere još uvijek nijesu realizovane. Stoga, u narednom periodu neophodno je intenzivirati aktivnosti koje imaju za cilj realizaciju definisanih mjera.

VI) Upravljanje otpadom

Upravljanje otpadom je i dalje područje na kojem Crna Gora mora da uloži još mnogo napora kako bi se došlo do funkcionalnog sistema koji obezbjeđuje održiv razvoj. Prije svega, neophodno je riješiti problem neuređenih odlagališta, orijentisati se na izgradnju reciklažnih dvorišta, a naročitu pažnju posvetiti i oblikovanju svijesti građana kada je u pitanju selektivno odvajanje otpada.

U tom cilju, Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, u oblasti upravljanja otpadom, definisano je 5 mjera za koje je predviđena kontinuirana realizacija.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: U cilju uklanjanja i sanacije neuređenih odlagališta potrebno je pored obezbjeđivanja finansijskih sredstava, pripremiti i odgovarajuću dokumentaciju, planove za odlagališta čija je procijenjena zapremina od 100 do 1000m³, a za odlagališta čija je zapremina veća od 1000m³ neophodno je uraditi projekte sanacije

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano od strane lokalnih samouprava.

Mjera nije u potpunosti realizovana, što zbog nedostatka finansijskih sredstava, što zbog činjenice da će se ova pitanja tretirati kroz lokalne planove upravljanja otpadom, koji će, shodno Zakonu o upravljanju otpadom, biti doneseni šest mjeseci od usvajanja Državnog plana upravljanja otpadom.⁵

Napominjemo da se sanacija i uklanjanje neuređenih odlagališta kontinuirano vrši od strane komunalnih preduzeća.

U nastavku slijedi informacija o aktivnostima koje su lokalne samouprave preduzele u izvještajnom periodu po ovom pitanju.

U **opštini Andrijevica** otpad se deponuje na privremenoj deponiji za koju postoji uredna dokumentacija i mali je broj divljih deponija koje se redovno saniraju.

U **Opštini Bar**, u izvještajnom periodu su se sprovodile aktivnosti na sanaciji i rekultivaciji nesanitarnog odlagališta komunalnog otpada „Ćafe“. Aktivnosti su bile usmjerene na izradu idejnog rješenja sanacije ovog odlagališta i postupku davanja saglasnosti na Elaborat procjene uticaja na životnu sredinu za ovo odlagalište. Postupak davanja saglasnosti je u toku.

Plan za odlagališta od preko 100 m³, i projekat sanacije odlagališta preko 1000 m³ za **Opštinu Berane** biće uključeni u budući Lokalni plan upravljanja otpadom. Započeta je realizacija projekta sanacije odlagališta Vasove vode u Beranselu, a urađeni su Urbanističko-tehnički uslovi i Projektni zadatak. U toku je postupak karakterizacije otpada od strane Centra za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore.

Na području **opštine Bijelo Polje**, sakupljeni otpad se odlaže na gradskoj deponiji površine 3300 m², udaljenoj 18 km od centra grada. Održavanje i saniranje iste vrši se po utvrđenoj dinamici, shodno projektima i planovima. Takođe, za neka manja odlagališta donesen je plan uklanjanja i sanacije istih.

Opština Budva je potpisala Ugovor sa sanitarnom deponijom „Možura“ o odlaganju komunalnog otpada. Takođe, pristupilo se izradi Lokalnog plana upravljanja otpadom za teritoriju opštine Budva. U izvještajnom periodu nije bilo drugih značajnijih aktivnosti na realizaciji mjere.

Vezano za aktivnosti **Prijestonice Cetinje** na sanaciji neuređenih odlagališta čija je zapremina veća od 1000m³, i u tu svrhu izrade odgovarajućeg projekta, sprovedene su aktivnosti na sanaciji nesanitarnog odlagališta "Vrtijeljka".

⁵Usvajanje Državnog plana upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2015-2020. godina, shodno Programu rada Vlade Crne Gore za 2015. godinu, planirano je za III kvartal 2015.godine. Obaveza izrade Državnog plana upravljanja otpadom utvrđena je Zakonom o upravljanju otpadom. Ovaj plan će sadržati planiranje upravljanja svim vrstama otpada na koje se odnosi navedeni zakon.

Naime, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je na sastanku održanom dana 01.10.2014. godine obavijestilo predstavnike Prijestonice da je došlo do izmjene projekata u Indikativnoj listi u Operativnom programu za Regionalni razvoj 2012-2013 (OPRR) u okviru prioriternih mjera upravljanja otpadom.

Nakon višemjesečnog procesa konsultacija Ministarstva održivog razvoja i turizma i Evropske komisije, odobrena je izmjena projekata sa Indikativne liste, i kao prihvatljivi projekti za finansiranje su predloženi projekti sanacije nesanitarnih odlagališta "Vrtijeljka" na Cetinju i "Ćafe" u Baru.

U skladu sa usvojenim izmjenama i dopunama Plana javnih nabavki Prijestonice za 2014. godinu, dana 23.12.2014. godine, objavljen je javni poziv vezano za izradu dokumentacije za odlučivanje i izradu Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu (EIA) za nesanitarno odlagalište "Vrtijeljka" sa potrebnim ispitivanjima lokacije.

Naredne aktivnosti koje slijede u cilju realizacije projekta sanacije "Vrtijeljke", a vezane su za EIA, su ugovaranje obrađivača, priprema dokumenta, javna rasprava, saglasnost nadležnog organa lokalne uprave.

Odjeljenje za upravljanje fondovima EU će pripremiti OIS (Obrazac za identifikaciju projekta) koji za projekat sanacije "Vrtijeljke" treba da odobri Delegacija EU u Crnoj Gori. Ministarstvo održivog razvoja i turizma će formirati poseban odbor za praćenje realizacije ovog projekta, u koji treba da budu uključeni predstavnici svih zainteresovanih strana u realizaciji projekta.

U **Opštini Danilovgrad**, finansijska sredstva koja su potrebna za uklanjanje i sanaciju neuređenih odlagališta čija zapremina iznosi od 100 – 1000m³ su obezbijeđena, dok planovi za ovakav tip odlagališta još nijesu urađeni. Na području opštine Danilovgrad nema evidentiranih nelegalnih odlagališta čija je zapremina veća od 1000 m³.

Opština Herceg Novi ima popisane i utvrđene lokacije neuređenih odlagališta otpada. Međutim, nijesu izrađeni projekti sanacije neuređenih odlagališta, osim projekta za sanaciju, rekultivaciju i zatvaranje smetlišta Ubli.

Opština Kolašin je izvršila popis nelegalnih deponija sa planom njihove sanacije koji će biti uvršten u budući Lokalni plan upravljanja otpadom za period 2015-2020.godina. Najveći prostor (količina otpada veća od 1000m³) koji je potrebno sanirati je prostor privremenog skladištenja otpada u mjestu Bakovići.

Opština Kotor redovno sprovodi aktivnosti na sanaciji i uklanjanju neuređenih odlagališta, a u toku su konsultacije oko sačinjavanja plana uklanjanja nelegalnih odlagališta.

U **Opštini Mojkovac** nije bilo aktivnosti po ovom pitanju budući da na teritoriji opštine ne postoje odlagališta zapremine od 100 do 1000m³, a odlagalište zapremine preko 1000m³ služi kao privremeno i biće u funkciji do izgradnje sanitarne deponije.

U **Opštini Nikšić**, razvijanjem savremenog sistema upravljanja otpadom koji podrazumijeva korišćenje postojeće količine deponovanog otpada, obezbijediće se uslovi za sanaciju neuređenih odlagališta.

U **Opštini Plužine** su u toku aktivnosti na izradi projektne dokumentacije za sanaciju odlagališta.

Na teritoriji **opštine Pljevlja** nijesu registrovana aktivna neuređena odlagališta čija je zapremina od 100 do 1000m³ ili više od 1000m³. Neaktivna odlagališta sa većim količinama odloženog otpada u opštini Pljevlja su odlagalište na Rudnici koje se ne koristi od 1987. godine, odlagalište Gradac koje se ne koristi od 2005. godine i odlagalište Dubočica koje se ne koristi od 2009. godine. Navedena odlagališta su na izuzetno nepristupačnom terenu i nalaze se u fazi samozarastanja, prekrivena samoniklim zeljastim biljkama, šibljem i drvećem. Kada su u pitanju nelegalna odlagališta manjih zapremina, ista se blagovremeno uklanjaju u dijelu grada i prigradskih naselja kao i duž magistralnih i regionalnih puteva.

Plan uklanjanja, čišćenja i sanacije divljih deponija, odlagališta komunalnog i drugog otpada na teritoriji **opštine Rožaje**, donešen je 2010. godine.

Opština Šavnik nije sprovodila aktivnosti u izvještajnom periodu u pripremi dokumentacije, odnosno planova za odlagališta čija je procijenjena zapremina od 100 do 1000m³, kao ni projekata sanacije za odlagališta čija je zapremina veća od 1000m³.

Kada je u pitanju **opština Tivat**, što se tiče odlagališta čija je zapremina veća od 1000 m³, za zatvoreno odlagalište Sinjarevo treba uraditi projekat sanacije kroz koji će biti definisane sve potrebne radnje za njegovu propisnu sanaciju i iskazan iznos finansijskih sredstava potrebnih za njegovu realizaciju. Za Grabovac je takav projekat već urađen.

Upravljanje otpadom u **opštini Ulcinj** je regulisano izgradnjom sanitarne deponije na Možuri koja je puštena u rad u junu 2012. godine. Aktivnosti na sanaciji neuređenih odlagališta nijesu preduzimate u izvještajnom periodu.

Mjera 2: Izgradnja što više reciklažnih dvorišta, kao i ograđenih „boksova“ u kojima bi građani odlagali kabasti otpad.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane lokalnih samouprava.

U nastavku slijedi informacija o aktivnostima koje su sprovedene u lokalnim samoupravama u izvještajnom periodu.

Opština Berane je kod Ambasade Japana aplicirala za dobijanje sredstava za izgradnju reciklažnog dvorišta.

U **opštini Bijelo Polje**, reciklažni centar je predviđen da se radi uz sanitarno odlagalište. U zavisnosti od količine izdvojenog kabastog otpada radiće se i na određivanju lokacije za odvajanje ove vrste otpada.

U cilju uspostavljanja sistema upravljanja posebnim vrstama otpada, PUP-om **Prijestonice Cetinje** planirana je lokacija za izgradnju objekta za odlaganje posebnih vrsta otpada iz domaćinstava (reciklažno dvorište). Lokacija za isto će biti definisana odgovarajućim DUP-om koji je u fazi izrade. Nakon definisanja lokacije, pristupiće se izradi projektnog zadatka za izgradnju i opremanje reciklažnog dvorišta.

Takođe je od strane Sekretarijata za komunalne poslove i saobraćaj, upućen predlog Sekretarijatu za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine da se DUP-ovima koji su u fazi izrade, planiraju lokacije za izgradnju ograđenih "boksova" u kojima bi građani odlagali kabasti otpad.

U **opštini Danilovgrad**, građevinski radovi na reciklažnom dvorištu su završeni, a trenutno je u izradi Projekat izvedenog stanja.

U **opštini Herceg Novi** izgrađen je Reciklažni centar Meljine koji obuhvarta tri cijeline:

- transfer stanicu za čvrsti komunalni otpad koji ima dvije pretovarne rampe, prostor za prikupljanje i obradu kabastog otpada, mjerenje otpada i skladištenje otpada;
- reciklažno dvorište koje se nalazi uz transfer stanicu i ima prostor za odlaganje neopasnog otpada iz domaćinstava i dijela opasnog iz servisnih radionica i domaćinstava. Ukupna površina je 1400 m² sa pozicijama za odlaganje 12 vrsta otpada koje generišu građani u domaćinstvima. Pored navedenog u sastavu dvorišta obezbijedeno je odlaganje otpadnih motornih ulja i otpadnih jestivih ulja;
- postrojenje za obradu čvrstog komunalnog otpada.

Komunalna oprema za kabasti otpad ("boksovi", "kavezi", "koševi"), a prije svega za kartonsku ambalažu, u **opštini Kolašin** postavljena je od strane komunalnog preduzeća ispred svih većih trgovinskih objekata.

Tokom prethodne godine izgrađeno je i stavljeno u funkciju treće reciklažno dvorište na teritoriji **Glavnog grada**. U okviru datog objekta, koji obuhvata površinu od 3000 m², postavljene su odgovarajuće posude za odlaganje pojedinih posebnih i neopasnih vrsta otpada. Takođe, nastavljeno je funkcionisanje četrnaest privremenih odlagališta za kabasti i biljni otpad.

U **opštini Pljevlja** prema Strateškom Master planu iz 2004. godine bila je predviđena sanitarna deponija za opštine Pljevlja i Žabljak, a u sklopu iste planiran je i reciklažni centar. S obzirom da je u toku izrada i usvajanje nove Strategije upravljanja otpadom u Crnoj Gori, nakon usvajanja iste dobiće se jasne smjernice o načinu upravljanja otpadom za sjeverni dio Crne Gore, shodno čemu će izgradnja postrojenja za tretman komunalnog otpada biti planirana. U dosadašnjim urbanističkim planovima opština Pljevlja nije predvidjela lokacije za izgradnju reciklažnih dvorišta.

U **opštini Plužine** nema izgrađenih reciklažnih dvorišta, kao ni ograđenih boksova za kabasti otpad. Otpad se sakuplja i blagovremeno odvozi na sanitarniju deponiju „Budoš“-Mislov do, u Nikšiću.

Nacrtom DUP-a **opštine Šavnik** predviđena je lokacija za izgradnju reciklažnog dvorišta.

Za kabasti otpad **opština Tivat** nema posebno uređenu lokaciju, tako da građani ostavljaju kabasti otpad pored kontejnera za selektivno sakupljanje otpada. Namjera opštine je da u narednom periodu odredi posebnu lokaciju gdje će građani dovoziti kabasti otpad.

U toku je izgradnja transfer stanice i reciklažnog dvorišta u **opštini Žabljak**.

U ostalim opštinama u izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na realizaciji ove mjere.

Mjera 3: Organizovati javne kampanje u cilju oblikovanja javnog mnjenja i pripreme građanstva na ispunjenje zakonskih obaveza Crne Gore kada je u pitanju selektivno odvajanje otpada

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma i lokalnih samouprava.

U nastavku slijedi informacija o aktivnostima koje su sprovedene u lokalnim samoupravama u izvještajnom periodu.

Opština Berane je realizovala niz aktivnosti sa ciljem podizanja nivoa ekološke svijesti kada je u pitanju selektivno odvajanje otpada. Aktivnosti se odnose na sljedeće projekte:

- *Selektivno sakupljanje otpada u školama i zajednicama* (Program prekogranične saradnje Albanija – Crna Gora), sprovode Fors Montenegro i Opština Berane;
- *CLEAN – edukacija iz oblasti životne sredine* (Program prekogranične saradnje Srbija – Crna Gora), sprovode Fors Montenegro i Opština Berane.

Takođe, potpisan je Memorandum o saradnji opštine Berane i tri osnovne škole, i realizovane su akcije i predavanja za učenike na temu selektivnog odvajanja otpada.

Opština Bijelo Polje je kroz niz aktivnosti (predavanje u školama, informisanja putem radija, televizije i dr.) u saradnji sa preduzećem koje vrši usluge sakupljanja i odlaganja otpada, organizovala javne kampanje u cilju edukacije stanovništva na temu selektivnog odlaganja otpada.

Opština Budva je u osnovnim školama organizovala tribine na temu selektivnog odvajanja otpada. Takođe, osim selektivnog sakupljanja kartona i plastike, uvedeno je i odvojeno sakupljanje limenki.

Opština Herceg Novi u saradnji sa preduzećem „Čistoća“ doo vrši redovnu edukaciju stanovništva, privrednih društva, predškolske i školske omladine po sljedećim projektima:

- projekat separatnog odlaganja otpada;
- projekat edukacije o otpadu i zaštiti životne sredine kod ustanova koje se bave predškolskim i školskim obrazovanjem;
- projekat izgradnje niša za kontejnere i reciklažnog dvorišta;

- projekat reciklažnog centra i njegove primjene u sistemu integralnog upravljanja otpadom.

Javnost se kontinuirano informiše od strane PR službe preduzeća „Čistoća“ d.o.o., **Podgorica** o neophodnosti i mogućnostima pravilnog upravljanja otpadom.

U izvještajnom periodu u **Prijestonici Cetinje** nijesu preduzimane aktivnosti, prevashodno zbog nedostatka budžetskih sredstava. Odgovarajuće aktivnosti edukacije (podizanja svijesti javnosti) u pogledu selektivnog sakupljanja otpada, nosioci istih i izvori finansiranja, biće definisani posebnim segmentom Lokalnog plana upravljanja otpadom.

U **opštini Nikšić** otpočelo je sprovođenje javne kampanje u cilju upoznavanja građana sa planovima i obavezama opštine Nikšić u okviru savremenog sistema upravljanja otpadom.

Opština Kolašin, u saradnji sa JP “Komunalno” i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima zaštite životne sredine vrši edukaciju stanovništva o selektivnom odlaganju otpada kroz projektne aktivnosti iz oblasti zaštite životne sredine.

Kada je u pitanju selektivno sakupljanje otpada lokalna uprava **opštine Pljevlja** organizovala je javne kampanje u cilju oblikovanja javnog mjenja i pripreme građanstva za ispunjenje zakonskih obaveza Crne Gore.

Opština Plužine blagovremeno informiše građanstvo putem web sajta opštine, oglasnih tabli, putem brošura i letaka. Konkretnije javne kampanje nijesu organizovane u izvještajnom periodu.

Opština Tivat i preduzeće “Komunalno” d.o.o. iz Tivta sprovode javne kampanje kada su u pitanju pripreme građana u cilju sprovođenja selektivnog sakupljanja otpada, o čemu se građani obavještavaju i preko web sajta www.komtivat.me. Za podizanje svijesti kao i za pružanje informacija o upravljanju otpadom uključen je i lokalni javni servis: www.radiotivat.com.

U ostalim opštinama u izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti na realizaciji mjere.

Mjera 4: Uspostaviti sistem stroge kontrole odlaganja otpada u skladu s postojećom regulativom

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovođiti kontinuirano od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma i lokalnih samouprava.

Inspeksijska kontrola u oblasti upravljanja otpadom je regulisana i sprovodi se prema opštinskim odlukama kao i shodno Zakonu o upravljanju otpadom.

U predlogu Izvještaja o sprovođenju Državnog plana upravljanja otpadom za 2013. godinu navedeno je da se zadužuje Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za inspeksijske poslove i Zajednica opština Crne Gore da analiziraju rezultate rada inspeksijskih organa posebno na lokalnom nivou i daju

predlog za unaprjeđenje sistema inspeksijskog nadzora u sprovođenju Zakona o upravljanju otpadom, čime će se pojačati kontrola odlaganja otpada.

Takođe, stupanjem na snagu Zakona o komunalnoj policiji, očekuje se da će se unaprijediti primjena odgovarajuće kaznene politike.

Mjera 5: S obzirom da je Crna Gora ratifikovala Stokholmsku konvenciju (o dugotrajnim-perzistentnim zagađujućim materijama POP-s) treba nastaviti sa realizacijom ovog monitoringa

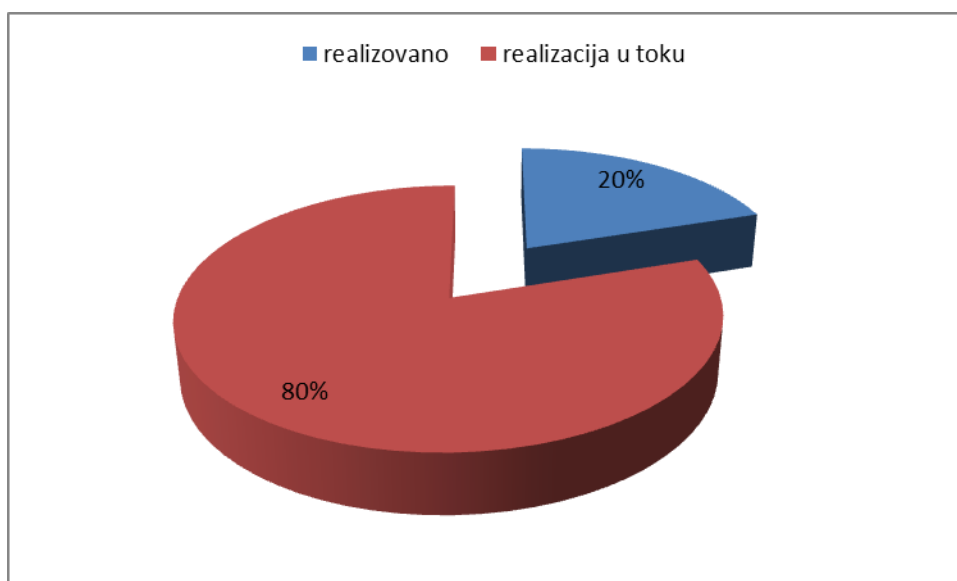
Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Agencije za zaštitu životne sredine.

U okviru godišnjeg Programa monitoringa životne sredine, Agencija za zaštitu životne sredine realizuje i *Program praćenja sadržaja opasnih i štetnih materija u zemljištu*. U okviru istog, nastavlja se i sa monitoringom dugotrajnih – perzistentnih zagađujućih materija (POP-s) kojim je, Programom monitoringa životne sredine za 2013. godinu, praćeno stanje na 36 lokacija, u 10 opština Crne Gore.

*

Zaključak: Kada je u pitanju oblast upravljanja otpadom, definisane mjere imaju kontinuirani karakter prevashodno zbog složenosti i finansijske zahtjevnosti. I pored toga, od ukupno 5 definisanih mjera, 4 mjere su u procesu realizacije, dok je mjera koja se odnosi na monitoring dugotrajnih-perzistentnih zagađujućih materija realizovana. U narednom periodu svakako treba intenzivirati aktivnosti usmjerene na oblikovanje svijesti javnosti o selektivnom odvajanju otpada, kao i na izradi potrebne planske i projektne dokumentacije.

Dijagram 4: Status realizacije mjera iz oblasti upravljanja otpadom

VII) Biodiverzitet

U cilju unaprjeđenja zaštite biodiverziteta, Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, definisane su mjere čijom realizacijom će se, između ostalog, doprinijeti efikasnijem očuvanju biodiverziteta, poboljšanju inspekcijskog nadzora, unaprjeđenju sistema upravljanja zaštićenim područjima.

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, u oblasti zaštite biodiverziteta, definisane su 33 mjere.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: Zaštititi od dalje sječe i antropogenog uticaja još uvijek očuvana područja pod makijom na Jazu

Mjeru je neophodno sprovoditi u kontinuitetu od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprave za inspekcijske poslove, Opštine Budva i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

U cilju očuvanja područja pod makijom na Jazu, redovno i na osnovu dojava, Inspekcija za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja prati stanje u području kako po pitanju antropogenog uticaja, tako i po pitanju požara. U ovom izvještajnom periodu nije bilo bespravnih sječa niti požara na području pod makijom na Jazu. ⁶

Mjera 2: Onemogućiti dalje krčenje kestenove šume u Kotorsko risanskom zalivu

Aktivnosti na realizaciji ove mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Opštine Kotor i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

⁶ Inspekcija za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja je sugerisala Upravi za šume da u okviru svojih nadležnosti preduzme preventivne mjere na zaštiti od požara. Inspekcijski nadzor u periodu koji slijedi će biti dodatno pojačan.

U ovom izvještajnom periodu nije bilo krčenja kestenove šume u Kotorsko-Risanskom zalivu. U periodu koji slijedi, nadležna inspekcija će pojačati nadzor u cilju očuvanja kestenovih šuma u ovom području.⁷

Mjera 3: Sprovoditi intenzivniju kontrolu ribarskih aktivnosti na Skadarskom jezeru i intenzivniju kontrolu restorana i pijaca, u vrijeme lovnih zabrana kako bi se putem tržišta uticalo na smanjenje krivolovnih aktivnosti.

Aktivnosti na realizaciji ove mjere su u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprave za inspekcijske poslove, koji su dužni da neophodne aktivnosti sprovede kontinuirano.

Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima Crne Gore, kao korisnik ribljeg fonda Skadarskog jezera izdaje dozvole za obavljanje ribolova, kao i uspostavlja ribočuvarsku službu koja vrši kontrolu ribarskih aktivnosti na Skadarskom jezeru uz pomoć jednog poljoprivrednog inspektora koji obavlja poslove inspekcije slatkovodnog ribarstva, a koji je u nadležnosti Uprave za inspekcijske poslove.

U nadležnosti poljoprivredne inspekcije (Uprava za inspekcijske poslove) je sprovođenje mjera utvrđenih Zakonom o slatkovodnom ribarstvu i podzakonskim aktima donešenim na osnovu pomenutog Zakona. Nadzor nad sprovođenjem ribarskih aktivnosti na Skadarskom jezeru povjeren je službi zaštite NP Skadarsko jezero, a inspektor za poljoprivredu kontroliše i kontinuirano prati i ribolovne aktivnosti, kao i promet ribe. Pojačan inspekcijski nadzor je u vrijeme ribolovnog zabrana, koji na Skadarskom jezeru traje od 01.03.-01.06. za jegulju, a za ostale ribe od 15.03.-01.06.

U toku ribolovnog zabrana na Skadarskom jezeru (od 15. marta do 1.juna), izvršeno je ukupno 189 kontrola. Sve kontrole su vršene u saradnji sa policijom. Oduzeto je 55 mreža, od čega je 30 uništeno, a 25 predato NP Skadarsko jezero. Takođe, oduzeto je 660kg ribe.

Od juna do decembra 2014.godine, izrečeno je 18 novčanih kazni prekršajnim nalogima na fizička lica, uglavnom zbog upotrebe nedozvoljenih sredstava prilikom ribolova ili zbog vanpijačne prodaje ribe iz Skadarskog jezera. Podnešene su i 2 prekršajne prijave, takođe zbog povrede propisa iz Zakona o slatkovodnom ribarstvu.

Mjera 4: Uraditi sanaciju deponija na rijeci Cijevni i time unaprijediti estetsku vrijednost predjela

⁷Zdravstveno stanje kestenovih šuma je nepromijenjeno po pitanju njihove ugroženosti od bolesti raka kore, a posebno je alarmantno što je i podmladak koji je obiman jako podložan ovoj bolesti. Nalazom fito-sanitarne inspekcije, kojim je utvrđena bolest pitomog kestena sugerisana je potreba izrade Studije zaštite područja šume pitomog kestena, kako bi se na pravi način definisale mjere zaštite i onemogućavanja krčenja ove izuzetno vrijedne šume.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, od strane Glavnog grada.

Predstavnici „Čistoća“ d.o.o. Podgorica, u izvještajnom periodu su izvršili obilazak terena i u cilju prevencije razmotrili mogućnost postavljanja posuda za odlaganje otpada na pet mikrolokacija. Data aktivnost biće realizovana neposredno pred početak ljetnje sezone.

Mjera 5: Organizovati sistem zaštite od požara na teritoriji Crne Gore, naročito tokom ljetnjih mjeseci

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, od strane Ministarstva unutrašnjih poslova.

U oblasti preventivnog djelovanja, na osnovu Zakona o zaštiti i spašavanju („Službeni list Crne Gore“ broj 13/2007, 5/2008 i 32/2011), urađen je *Nacionalni plan za zaštitu od požara*, čiji je sastavni dio - *Procjena ugroženosti od požara*.

Takođe, donešeno je sedam opštinskih planova za zaštitu i spašavanje od požara, za teritoriju Glavnog grada Podgorica i za opštine: Pljevlja, Herceg Novi, Tivat, Nikšić, Mojkovac i Andrijevica. Urađena je *mapa mogućih ugroženih područja* na osnovu iskustava i statističkih podataka iz prethodnih požarnih sezona, kao i način preventivnog djelovanja.

U periodu koji prethodi požarnoj sezoni, predstavnici Direktorata za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova, održali su sastanke sa predstavnicima opštinskih službi na kojima se raspravljalo o unaprijeđenju kapaciteta službi zaštite. Radi adekvatne pripreme za požarnu sezonu u Ministarstvu unutrašnjih poslova kontinuirano se vrši praćenje analiza dnevnih izvještaja opštinskih službi zaštite i spašavanja.

Na osnovu dobijenih podataka opštinskih službi zaštite i spašavanja, kao i činjenice da su meteorološki uslovi bili povoljni u periodu od juna do decembra 2014. godine, nije bilo značajnijih požara koji bi mogli uticati na biodiverzitet Crne Gore.

Mjera 6: Vršiti nadzor nad sprovođenjem aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja NP „Durmitor“, a tiču se valorizacije ovog nacionalnog parka

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, od strane opštine Žabljak, Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima godišnje programe upravljanja dostavlja Ministarstvu održivog razvoja i turizma, na saglasnost. Takođe, Ministarstvu održivog razvoja i turizma dostavljaju se i izvještaji o realizaciji godišnjih programa upravljanja.

Mjera 7: Intenzivnije sprovoditi akcije i inspekcijske kontrole usmjerene ka krivolovcima na području Durmitora

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, od strane Uprave za inspekcijske poslove, Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

U izvještajnom periodu, na prostoru NP "Durmitor", Služba zaštite prostora preduzimala je sve zakonom i planskim dokumentima dozvoljene radnje, u cilju suzbijanja bespravnih aktivnosti i sprječavanja ugrožavanja prostora i resursa parka. U tom pravcu su od zajedničkih službi Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima podnesene i procesuirane prijave, i to: 5 za nezakoniti lov, 1 za nezakoniti ribolov i 17 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka zbog prekršaja iz Zakona o divljači i lovstvu.

Takođe, pregledima Inspekcije za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja na području Durmitora, utvrđeno je nepostojanje znakova za obilježavanje granica NP „Durmitor“ sa lovištem "Pljevlja", kao i sa lovištem "Bajo Pivljanin" iz Plužina, Lovištem „Komarnica“ iz Šavnika i lovištem Posebne namjene "Dragišnica". Doneseno je pet ukazivanja za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti, koje su blagovremeno otklonjene.

Uvedena je pojačana inspekcijska kontrola u kontaknoj zoni sa NP „Durmitor“.

Mjera 8: Finalizovati studiju zaštite Komovi i uspostaviti funkcionalnu upravljačku strukturu

Mjeru je neophodno realizovati tokom 2014. i 2015. godine, a nadležne institucije su Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Glavni grad Podgorica, Opština Kolašin i Opština Andrijevica.

U drugoj polovini 2014. godine, na osnovu Studije zaštite dijela planinskog masiva Komova, od strane Glavnog grada formulisan je Nacrt Akta o proglašenju datog prirodnog dobra zaštićenim. Navedeni dokument je, nakon sprovedene javne rasprave i pribavljanja potrebne saglasnosti i mišljenja, usvojen od strane Skupštine Glavnog grada.

Opština Kolašin je izradila Nacrt odluke o uspostavljanju regionalnog parka "Komovi" i istu dostavila Ministarstvu održivog razvoja i turizma, na saglasnost. Predmetna odluka je dostavljena i Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja, na mišljenje. Nakon usvajanja ove Odluke u lokalnom parlamentu, u saradnji sa Glavnim gradom i opštinom Andrijevica, posredstvom UNDP-ja, radiće se na uspostavljanju upravljačkih struktura parka.

Formalno proglašenje Regionalnog parka Komovi očekuje se u prvoj polovini 2015. godine.

Mjera 9: Povećati izdvajanje sredstava za potrebe realizacije Programa monitoringa stanja biodiverziteta u Crnoj Gori

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva finansija.

Program monitoringa životne sredine Crne Gore za 2015. godinu obuhvata šest programa⁸, i to:

- ✓ Kvalitet vazduha
- ✓ Sadržaj opasnih i štetnih materija u zemljištu
- ✓ Stanje ekosistema priobalnog mora Crne Gore
- ✓ Stanje biodiverziteta
- ✓ Buka u životnoj sredini
- ✓ Radioaktivnost u životnoj sredini

Sredstva za realizaciju Programa monitoringa stanja biodiverziteta su povećana za 2015. godinu. Naime, Programom monitoringa životne sredine Crne Gore za 2014. godinu, za monitoring biodiverziteta definisana su sredstva u iznosu od 10.000€, dok su Programom monitoringa životne sredine Crne Gore za 2015. godinu, planirana sredstva u iznosu od 30.000€.

Mjera 10: Ojačati kapacitete inspeksijskih službi i čuvarskih službi kako u pogledu tehničke opremljenosti tako i u pogledu kadrovskih kapaciteta.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano od strane Uprave za inspeksijske poslove i Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima.

U izvještajnom periodu sprovođile su se aktivnosti na jačanju kadrovskih kapaciteta i osposobljavanju službi fizičke zaštite Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima Crne Gore. S tim u vezi, sprovedene su sljedeće obuke:

- Obuka nadzornika u cilju dobijanja Rješenja za mogućnost vršenja poslova fizičke zaštite. Obuka je organizovana u Policijskoj akademiji u Danilovgradu;
- Obuka nadzornika u sklopu projekta jačanja službi zaštite, pod pokroviteljstvom Organizacije za bezbjednost i saradnju u Crnoj Gori (OSCE). Obuka je takođe organizovana u Policijskoj akademiji u Danilovgradu;

⁸ Program monitoringa životne sredine Crne Gore za 2015. godinu usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore, 12. februara 2015. godine.

- Obuka pod pokroviteljstvom Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), a u cilju usvajanja specijalističkih znanja i vještina u primjeni ovlaštenja, kao i u pružanju prve pomoći.

Takođe, važno je istaći obuku održanu od strane eksperta EU iz oblasti obavljanja poslova zaštite u zaštićenim prirodnim dobrima. U skladu sa tim, napravljena je analiza sa preporukama o daljim načinima unaprjeđenja i jačanja kapaciteta službi nadzora po ugledu na primjere u Sloveniji, Njemačkoj, i dr.

Nije bilo jačanja kapaciteta inspeksijskih službi i čuvarskih službi u pogledu tehničke opremljenosti.

Mjera 11: Utvrditi metodologije za procjenu brojnosti populacija divljači angažovanjem stručnih organizacija i pojedinaca iz odgovarajućih stručnih oblasti (ornitolog, mamolog i dr)

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o divljači i lovstvu, predviđeno je da Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja propiše predmetnu metodologiju, odnosno metodologija za procjenu brojnosti populacija divljači biće definisana podzakonskim aktom.

U međuvremenu, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je pripremlilo nacrt predmetne metodologiju, koji će predstavljati dobru polaznu osnovu za izradu pomenutog podzakonskog akta.

Mjera 12: Formirati banke gena biljnih i životinjskih vrsta koje su rijetke, zaštićene i kojima prijeti izumiranje.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

U izvještajnom periodu nijesu sprovedene aktivnosti u cilju realizacije navedene mjere.

Mjera 13: Izgraditi neophodnu infrastrukturu za adekvatnu zaštitu biodiverziteta koja se odnosi na izgradnju zoo vrta i azila po standardima i uslovima koji će na adekvatan način riješiti problem nelegalnih i neuslovnih privatnih zoo vrtova, kao i zbrinjavanja oduzetih životinja

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Agencije za zaštitu životne sredine.

U proteklom periodu sproveden je niz konsultacija od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, Agencije za zaštitu životne sredine i Opštine Berane i Evropske Komisije u cilju pronalaženja rešenja i finansijske podrške kroz IPA instrument za uspostavljanje adekvatnog centra. Međutim, do sada se nije uspjelo naći adekvatno rješenje.

Mjera 14: Zaustaviti devastaciju prirodnih staništa i vrsta u području Velike plaže i njenog zaleđa

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Uprave za inspekcijske poslove i opštine Ulcinj.

Opština Ulcinj kontinuirano sprovodi ove aktivnosti. U izvještajnom periodu nije bilo značajnijih aktivnosti po ovom pitanju.

Mjera 15: Eliminirati divlje deponije i trajno riješiti problem odlaganja otpada u području Velike plaže i njenog zaleđa

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane opštine Ulcinj.

Opština Ulcinj kontinuirano radi na eliminaciji divljih deponija na čitavoj teritoriji.

Mjera 16: Regulirati i u najvećoj mjeri smanjiti lovni pritisak u području Velike plaže i njenog zaleđa kroz evidentiranje registrovanih lovaca i sankcionisanje krivolova i prodaje u skladu s mjerama navedenim u relevantnim konvencijama (CITES, AEWA, Direktiva o pticama, Bonska konvencija o migratornim vrstama), kao i domaćem zakonodavstvu

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Opštine Ulcinj, Uprave za inspekcijske poslove i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Lovištem Ulcinj gazduje Korisnik lovišta, JP za uzgoj, zaštitu i lov divljači "Ulcinj" čiji je osnivač opština Ulcinj. Lovištem gazduje po Lovnoj osnovi važećoj za period 2012-2022 godine.

Inspekcija za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja vrši redovne kontrole u lovištu, a posebno intenzivno na prostorima strogih lovnih rezervata koji su izdvojeni na jednoj četvrtini lovišta (Ulcinjska solana, Ada Bojana i Šadsko jezero). Vodi se uredna evidencija lovaca i redovno sankcionišu lica u nedozvoljenim radnjama, shodno Zakonu o divljači i lovstvu.

Mjera 17: S obzirom na stepen degradacije Male plaže i nemogućnost restauracije, razmotriti prijedlog skidanja statusa zaštite

Mjeru je neophodno realizovati u 2014. godini, a nadležne za realizaciju su Opština Ulcinj i Agencija za zaštitu životne sredine.

Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je iniciralo sastanak sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma i Agencijom za zaštitu životne sredine povodom pokretanja postupka revizije statusa zaštićenih prirodnih dobara u zoni morskog dobra, i s tim u vezi usaglašeno je da Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom tokom 2015. godine pokrene proceduru revizije za 7 plaža od kojih je jedna i *Mala plaža*.

Mjera 18: Uspostavljanje lovne šeme i konsultacija s odgovornim lovačkim društvom u cilju kontrole i očuvanja ptičjeg fonda na Krnovu

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane lokalne samouprave, Uprave za inspekcijske poslove i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Krnovom gazduje Korisnik lovišta Lovačka organizacija „dr Zoran Kesler“ iz Nikšića. Lovištem se gazduje na osnovu Lovne osnove koja je donešena i usvojena sa periodom važenja od 2014. do 2024. godine.

Korisnik lovišta ima dobro organizovanu lovočuvarsku službu koja redovno obilazi i vrši kontrolu na ovoj lokaciji. U zajedničkim kontrolama sa nadležnim inspektorom za lovstvo u 2014. godini nijesu pronađene nikakve nepravilnosti, niti utvrđene nedozvoljene radnje kojim bi se ugrozila brojnost ptičjeg fonda na terenu.

Mjera 19: Umanjiti proces dalje eutrofikacije Skadarskog jezera

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Opštine Bar, Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima, Prijestonice Cetinje i Agencije za zaštitu životne sredine.

Što se tiče obaveze umanjenja eutrofikacije Skadarskog jezera, tokom 2014. godine stručne službe nacionalnih parkova su započele praćenje procesa bujanja močvarne vegetacije sjeverne obale Skadarskog jezera i time je započet monitoring koji bi pokazao veličinu vegetacijske progresije kao posledice eutrofikacije. S obzirom da je monitoring proces koji je determinisan na duži vremenski period, prvi validni podaci će biti dostupni najmanje za dvije godine u odnosu na polazne rezultate koji se temelje na istraživanjima iz 2013. godine.

Mjera 20: Izraditi plan gazdovanja, upravljanja i zaštite ribljeg fonda za Skadarsko jezero kroz izradu Ribarske osnove

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja i Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima.

U sklopu definisanih programskih aktivnosti, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima je kod nadležnog Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja pokrenulo inicijativu i predložilo aktivnosti koje za cilj imaju održivo korišćenje ribljeg fonda, njegovu zaštitu i unaprjeđenje cjelokupnog sektora slatkovodnog ribarstva.

U skladu sa članom 13 Zakona o slatkovodnom ribarstvu (Službeni list Crne Gore, br. 11/07) Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je u obavezi da u saradnji sa naučnom ustanovom donosi ribolovnu osnovu za pojedine ribolovne vode, pa tako i za Skadarsko jezero.

Ribolovna osnova za Skadarsko jezero još nije donešena. Međutim, kroz projekat "Zaštita i održivo upravljanje basenima Skadarskog, Ohridskog i Prespanskog jezera", koji sprovodi GIZ, urađena je jedna godina istraživanja stanja ribljeg fonda na Skadarskom jezeru. Kako će se projekat nastaviti još dvije godine, tako će i pomenuta istraživanja nastaviti da se odvijaju.

Postoji mogućnost izrade ribolovne osnove kroz navedeni projekat, ali tek nakon što se završe pomenuta istraživanja.

Mjera 21: Uspostavljanje održivog modela eksploatacije šumskog bogatstva na Ljubišnji kroz striktno pridržavanje koncesionih ugovora i intenzivniju kontrolu sječe šuma. Buduće koncesije dozvoliti samo pod uslovima održivog korišćenja šumskog fonda, tako da se može uspješno oporaviti i obnoviti od sječe.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi u kontinuitetu od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprave za šume i Uprave za inspekcijske poslove.

Prostor Ljubišnje ima urednu, važeću plansku dokumentaciju po kojoj se vrši koncesiono korišćenje šuma od strane Koncesinara „Vektra Jakić“, Pljevlja. Poštovanjem planske dokumentacije, obezbijeđen je kontinuitet gazdovanja na prostoru Ljubišnje.

Obim sječa za 2014. godinu u GJ "Ljubišnja" je u planiranom obimu sječa koji je u skladu sa planskom dokumentacijom (planirano 22.962 m³, a posječeno 20.207 m³ bruto drvene zapremine). Sve aktivnosti u okviru Gazdinske jedinice „Ljubišnja“ se izvode u skladu sa odredbama važećeg Programa gazdovanja šumama.

Kada je u pitanju inspekcijski nadzor, u izvještajnom periodu izvršeno je 10 inspekcijskih pregleda, izdata su 2 rješenja, doneseno 10 ukazivanja na nepravilnosti iz oblasti šumarstva i izrečene su dvije kazne izdavanjem prekršajnog naloga, od čega jedna pravnom licu u iznosu od 1.200€ i jedna odgovornom licu u pravnom licu u iznosu od 300€.

Zbog posebne vrijednosti prostora Ljubišnje, kao i zbog koncesionog korišćenja nadležna šumarska inspekcija intenzivnije prati rad u šumi, stanje šuma na terenu i redovno preduzima sve mjere za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti.

Mjera 22: Sprječavanje nekontrolisanog lova i intenzivnija kontrola na Ljubišnji

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva održivog razvoja i turizma, Agencije za zaštitu životne sredine i Uprave za šume.

Na oko 2/3 površine Ljubišnje ustanovljeno je Lovište posebne namjene "Ljubišnja" kojim gazduje Uprava za šume. Lovna osnova za ovo lovište je urađena sa rokom važenja 2013.-2023.godina. Za lovnu sezonu 2014/2015 nijesu planirane nikakve lovne aktivnosti, izuzev odstrijela lisice u količini od 5 komada u svrhu čišćenja lovišta.

Redovnim kontrolama u ovom izvještajnom periodu nijesu uvrđene nepravilnosti.

Mjera 23: Unaprijediti zakonski okvir za zaštitu biodiverziteta i uskladiti kategorizaciju zaštićenih područja na nacionalnom nivou s IUCN kategorizacijom.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti u periodu 2014.-2015.godina, a nadležno za realizaciju mjere je Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode, Skupština Crne Gore je donijela u decembru 2013. godine. Kada je riječ o kategorizaciji i režimima zaštite u zaštićenim prirodnim dobrima, izmjene i dopune Zakona o zaštiti prirode su se odnosile na preciznije definisanje režima zaštite: režim zaštite I stepena - stroga zaštita, režim zaštite II stepena - aktivna zaštita, režim zaštite III stepena - održivo korišćenje i zaštitni pojas, ukoliko je neophodan shodno smjernicama IUCN u cilju preciznijeg definisanja mogućnosti za sprovođenje radnji, djelatnosti i aktivnosti u zaštićenom prirodnom dobru shodno definisanim zonama zaštite.

U cilju daljeg unaprjeđenja zakonskog okvira za zaštitu biodiverziteta, u toku je izrada novog Zakona o zaštiti prirode, kao i revizija Nacionalne strategije biodiverziteta. Planirano je da pomenuti zakon i strategija budu doneseni do kraja 2015. godine.

Mjera 24: Unaprijediti sistem upravljanja zaštićenim područjima kroz određivanje upravljača za zaštićena područja po svim kategorijama zaštite i kroz izradu planova upravljanja za zaštićena područja

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano, od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima, Javnog preduzeća za upravljanje morskim dobrom i lokalnih samouprava.

U nastavku slijedi informacija o aktivnostima koje su sprovedene u lokalnim samoupravama.

Kao spomenici prirode na teritoriji Prijestonice Cetinje, izdvojeni su speleološki sistemi Cetinjske, Lipske i Obodske pećine, kao i jama Duboki do u Njegušima, čija zaštita podrazumijeva i adekvatno uređivanje za pristup i posjete turista. U cilju valorizacije Lipske pećine u turističke svrhe određen je za upravljača Sekretarijat za planiranje i uređenje prostora i zaštitu životne sredine. Urađen je petogodišnji Plan upravljanja Lipskom pećinom („Službeni list Crne Gore–Opštinski propisi“, br. 19/13). Zaštićeno prirodno dobro „Lipska pećina“ je dato na upravljanje i korišćenje putem privatno-javnog partnerstva turističkom preduzeću „Lipska pećina“ d.o.o. ugovorom br. 01-031/13-1472 od 09.09.2013. godine.

U opštini Kolašin, usvojena je inicijativa za proglašenje spomenika prirode “Torna i Gradišta”. Postoje inicijative za proglašenje još nekoliko spomenika prirode. Za sada je organizovano upravljanje u okviru spomenika prirode “Botanička bašta planinske flore Dulovine”, koja je u privatnom vlasništvu porodice Vincek.

Skupština opštine Nikšić, donijela je Odluku o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra spomenik prirode “Gornjepoljski vir” (“Službeni list RCG-Opštinski propisi”, br. 20/14).

Shodno članu 6 navedene Odluke za upravljača Spomenika prirode "Gornjepoljski vir" određuje se Opština Nikšić- Sekretarijat za uređenje prostora i zaštitu životne sredine. Upravljač ispunjava uslove u pogledu stručne i kadrovske osposobljenosti u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima koje mora da ispunjava upravljač zaštićenog prirodnog dobra ("Službeni list Crne Gore", broj 35/10).

Opština Herceg Novi je u skladu sa prostornom planskom dokumentacijom i važećom zakonskom regulativom, ušla u proceduru izrade Studije zaštite Savinske Dubrave - kao zaštićenog prirodnog dobra „Predio izuzetnih odlika Savinska Dubrava“.

Studija je završena i urađen je *Predlog akta o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra: Predio izuzetnih odlika „Savinska Dubrava“*. Upravljač još nije definisan, kao ni plan upravljanja zaštićenim dobrom.

Po planskoj dokumentaciji, ista procedura je za Regionalni park „Orjen“. Naime, opština još nije izradila Studiju zaštite, a upravljač je Agencija „Orjen“.

Na teritoriji opštine Bar zaštićena su sljedeća područja kao rezervati prirodnog predjela: plaža Veliki pijesak, plaža Topolica, plaža Sutomore, plaža Čanj, plaža Pećin i poluostrvo Ratac sa Žukotrlicom. Ova područja se nalaze u zoni koja je povjerena na upravljanje Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom.

Kao spomenici prirode zaštićeni su: zajednica bora munike na Rumiji, stablo stare masline na Mirovici i Park dvorca na Topolici. Javno preduzeće »Kulturni centar« upravlja sa dva prirodna dobra (Stara maslina i Park dvorac).

Na teritoriji opštine Tivat zaštićena su sljedeća područja:

- plaža Pržna - Rješenjem o zaštiti objekata prirode („Službeni list SRCG“ br. 30/68, br 01-959) određena je kategorija "rezervat prirodnog predjela";
- Tivatska Solila - Rješenjem o upisu u centralni registar zaštićenih objekata prirode za Crnu Goru ("Službeni list Crne Gore", broj 70/08) određena je kategorija "posebni (specijalni) rezervat prirode";
- Veliki gradski park – kojem je Rješenjem o zaštiti objekata prirode („Službeni list SRCG“ br. 30/68, br. 01-959) određena kategorija "hortikulturni objekat". U 2014. godini izvršena je revizija statusa, kategorije i režima zaštite zaštićenog prirodnog dobra. Odluka o izradi Studije zaštite donešena je 02.07.2014. godine, a 10.07.2014. godine potpisan je sa Agencijom za zaštitu životne sredine Ugovor o izradi Studije zaštite za Veliki gradski park. Odluka o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra Veliki gradski park u Tivtu usvojena je na sjednici Skupštine Opštine Tivat, 29.12.2014. godine.

Odlukom o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra Veliki gradski park u Tivtu („Službeni list Crne Gore – opštinski propisi“, broj 04/15) Velikom gradskom parku je određena vrsta spomenik prirode, III kategorija – značajno zaštićeno prirodno dobro lokalnog značaja, jedna zona zaštite sa režimom zaštite II stepena, koju ograničavaju njegove administrativne granice, a za upravljača ovog zaštićenog prirodnog dobra je imenovano preduzeće „Komunalno“ d.o.o. iz Tivta. Za Veliki gradski park, potrebno je donijeti Plan upravljanja.

Napomena: *Aktivnosti na uspostavljanju Regionalnog parka Komovi date su u okviru mjere 8 u ovom poglavlju.*

U martu 2014. godine, Sekretarijat za uređenje prostora opštine Pljevlja-Služba za zaštitu životne sredine, uputila je Agenciji za zaštitu životne sredine zahtjev za izradu Studije zaštite Gradskog parka i Biserke u Pljevljima, nakon čega je Agencija za zaštitu životne sredine dostavila ponudu za izradu Studije Opštini Pljevlja.

Planina Ljubišnja je predložena za Regionalni park, a Gradski park u kategoriju spomenika prirode. Za formiranje Regionalnog parka Ljubišnja, u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode, neophodno je uraditi Studiju zaštite, a aktom o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra imenovaće se upravljač.

Kada je riječ o *zaštićenim područjima u zoni morskog dobra*, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je određeno za upravljača svim zaštićenim područjima u zoni morskog dobra donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti prirode krajem 2013. godine.

U zoni morskog dobra, osim Specijalnog rezervata "Tivatska solila", nalazi se i 21 zaštićena plaža sa kategorijom "rezervat prirodnog predjela" proglašeni Rješenjem iz 1968. godine. Imajući u vidu da za ova zaštićena područja u proteklom periodu nije bio određen upravljač, kao i da se njihovo stanje značajno izmjenilo poslednjih 50 godina, te da kategorizacija zaštite nije usklađena sa odredbama Zakona o zaštiti prirode, prije izrade planova upravljanja neophodno je izraditi Studije zaštite kojima bi se izvršila revizija statusa, odredile granice i mjere zaštite za svako pojedinačno zaštićeno područje u zoni morskog dobra.

U tom cilju Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom je pripremlilo "*Akcionni plan za reviziju zaštićenih područja u zoni morskog dobra*" koji je dostavljen Ministarstvu održivog razvoja i turizma u novembru 2014. godine i na osnovu kojeg su Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Agencija za zaštitu životne sredine i Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom dogovorili izradu Studija zaštite za 8 zaštićenih plaža tokom 2015. godine. Nakon izrade Studija zaštite u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti prirode kojima će se izvršiti revizija 8 zaštićenih plaža iz 1968. godine, Javno preduzeće će pristupiti izradi Planova upravljanja za ova zaštićena područja.

Kada je riječ o *nacionalnim parkovima*, sistem upravljanja zaštićenim područjima u nacionalnim parkovima funkcioniše na način što područjima upravlja Javno preduzeće za nacionalne parkove koje u svom sastavu ima 5 organizacionih jedinica. Za sve nacionalne parkove doneseni su Planovi upravljanja, i svake godine se na osnovu toga donose godišnji Programi upravljanja.

U toku su pripreme aktivnosti za izradu novih planova upravljanja za sve nacionalne parkove koji će važiti za period 2016-2020. godina.

Mjera 25: Nastaviti istraživanja flore i faune Crne Gore, u skladu sa metodologijom i praksom koja se primjenjuje u EU

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano od strane Javnog preduzeća za nacionalne parkove, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja.

U drugoj polovini 2014. godine, nastavljena su stara i započeta nova istraživanja flore i faune na području svih nacionalnih parkova, koja su definisana programskim aktivnostima za tekuću godinu.

Kao ključna u tom segmentu izdvajaju se sljedeća:

-od strane Službe fizičke zaštite redovno su dostavljani podaci sa terena o stanju, brojnosti i vitalnosti populacije divokoza (*Rupicapra rupicapra balkanika*) i njihova dalja evaluacija od strane stručnog saradnika za faunu;

-u toku jesenjih mjeseci, kroz implementaciju druge faze projekta Ris Linx postavljeno je 10 kamera zamke na prostoru NP "Prokletija", i to na sljedećim lokacijama: Babino polje, Memina planina, selo Jasenica, Lokacija Košutica-Hotska rijeka, kao i 2 kamera zamke u masivu Durmitora.

Sljedeća faza ovog projekta, između ostalog, podrazumijeva postavljanje foto zamki na prostoru NP "Durmitor".

Mjera 26: Izraditi vegetacijske karte staništa

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano od strane Agencije za zaštitu životne sredine, Javnog preduzeća za nacionalne parkove, Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstva održivog razvoja i turizma i Uprave za šume.

Mjere po ovom pitanju nijesu preduzimane, osim što se određeni podaci prikupljaju kroz realizaciju projektnih aktivnosti.

U okviru pilot projekta „Poboljšanje baze šumsko-ekoloških podataka za održivo gazdovanje šumama i zaštitu šumskih vrsta u Crnoj Gori“ koji podržava Njemačka fondacija za zaštitu životne sredine, a sprovodi Uprava za šume, definisaće se Metodologija za mapiranje šumskih staništa. Ovo je druga godina projekta koji obuhvata detaljni opis šumskih staništa i potencijalnih prirodnih šumskih zajednica, sažetih u formi reprezentativnih modela (za sada na području Gazdinskih jedinica Bjelasica i Štitovo).

Rezultati prve faze projekta, koja je završena u toku 2014. godine iskoristiće se da se pomoću geostatističkog regresivnog pristupa od postojećih mapa sa malom razmjerom, dobiju sekundarne informacije o klimi i terenu, obuhvatajući sva šumska staništa.

U skladu sa navedenim istraživanjima šumskih sastojina, izvršiće se mapiranje vegetacije.

Mjera 27: Preduzeti mjere u cilju podizanja svijesti službenika carinskih službi na svim graničnim prelazima o odredbama CITES konvencije, kao i o biljnim i životinjskim vrstama koje su obuhvaćene ovom Konvencijom kako bi se spriječilo krijumčarenje zaštićenih vrsta

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, a nadležni za sprovođenje su Uprava carina i Agencija za zaštitu životne sredine.

Agencija za zaštitu životne sredine je u izvještajnom periodu realizovala obuku carinske službe na četiri glavne ispostave, a urađeni su i posteri i lifleti, a sredstva su obezbijedena od strane UNDP-a. Materijali su distribuirani Upravi carina i Javnom preduzeću za upravljanje nacionalnim parkovima, u edukativne svrhe.

Službenici Uprave carina kontinuirano učestvuju na seminarima i radionicama, a vezano za CITES Konvenciju. Tako je u periodu 05.06.-06.06.2014. godine u Prijepolju, u organizaciji Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine Republike Srbije održana CITES radionica na kojoj su učestvovali službenici Uprave carina Crne Gore.

Takođe, u cilju unaprjeđenja mjera carinske kontrole zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta, u maju 2014. godine, imenovani su koordinatori u područnim jedinicama carinarnicama Podgorica, Bijelo Polje, Bar i Kotor.

Mjera 28: Pritoke rijeke Lim:

- ***Sprovesti mjere unaprjeđenja kao što su poribljavanje, zaštita od posledica erozionih voda i izrada salmonidnih objekata i uzgajališta.***
- ***Predlaže se uvođenje zabrane ulova u svim devastiranim staništima u trajanju od najmanje jedne ili više godina za: lipljena (*Thymallus thymallus*), blatnjaču (*Salmo labrax*), mladicu (*Hucho hucho*) i štuku (*Esox lucius*).***
- ***Svi radovi na eksploataciji šljunka i pijeska se moraju izvoditi tako da ne izazivaju značajne izmjene morfoloških karakteristika korita Lima i pritoka, u potpunosti zabraniti svako ugrožavanje stabilnosti korita rijeke.***
- ***Transport i eksploatacija riječnog nanosa iz korita rijeke Lim moraju biti vršeni tako da se onemogući bilo kakav negativan uticaj na kvalitet i ostale karakteristike rječne vode, što se može negativno odraziti na grupe vodenih organizama.***
- ***Spriječiti nesavjesno eksploatisanje šumskog ekosistema***

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, a nadležni za sprovođenje su Uprava za inspeksijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

Sprovođenje mjera poribljavanja je obaveza korisnika ribljeg fonda, s tim što se moraju pridržavati odredbi člana 40 Zakona o slakovodnom ribarstvu, kao i preporuka iz Ribolovne osnove sliva rijeke Lim, koja je donešena 2006. godine. Izrada salmonidnih objekata i uzgajališta zavisi od interesovanja potencijalnih uzgajivača, i u tom slučaju je potrebno ispuniti uslove koji su predviđeni članovima 22 i 23 Zakona o slakovodnom ribarstvu.

Što se tiče zabrane ulova pojedinih ribljih vrsta, ona je predložena predmetnom ribolovnom osnovom i u skladu sa tim su pojedine pritoke Lima, kao i njihovi djelovi zaštićeni zabranom lova ili pak zaštićeni u smislu puštanja ulovljene ribe (po sistemu uhvati pa pusti). Navedene zabrane su definisane u dijelu LOVOSTAJ Naredbe o

ribolovnim zabranama, ograničenjima i mjerama za zaštitu ribljeg fonda ("Službeni list CG", br 16/14).

Svi radovi u koritu rijeke Lim se izvode u skladu sa datim koncesijama i pod nadzorom inspekcije, a odnose se na radove koncesionara u cilju sanacije korita i eksploatacije. Pritoke Lima nijesu obuhvaćene eksploatacijom, već se povremeno prema potrebi sprovode mjere zaštite od poplava.

U slivu rijeke Lim, šumama u državnom i privatnom vlasništvu gazduje Uprava za šume, odnosno PJ Berane, za šume na teritoriji opštine Berane i Petnjice, a PJ Andrijevića za šume na teritoriji opštine Andrijevića. Gazdovanje šumama vrši se na osnovu važećih programa gazdovanja koji su urađeni sa svaku gazdinsku jedinicu.

Za gazdinske jedinice za koje istekne važeći program gazdovanja, donešeno je rješenje o zabrani vršenja radova koji nijesu u skladu sa programom gazdovanja. Što se tiče nelegalnih sječa, to su izolovani slučajevi za koje se počiniocima podnose krivične i prekršajne prijave.

Mjera 29: Murinska rijeka
Adekvatna zaštita vlažnih staništa sa vrstama *Alnus spp.* i zaštita indikatorske vrste gljiva na nacionalnom nivou

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovesti kontinuirano, a nadležni za sprovođenje su Uprava za inspekcijske poslove, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Ministarstvo održivog razvoja i turizma.

U skladu sa svojim mogućnostima i raspoloživim kapacitetima Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima sprovodi adekvatnu zaštitu vlažnih staništa i određenih indikatorskih vrsta, dok Služba zaštite u skladu sa svojim mogućnostima sprovodi aktivnosti na sprječavanju eksploatacije šumskih ekosistema.

Mjera 30: Skadarsko jezero:

- *Predlaže se za vrstu *Salmo farioides* stroga zabrana svih komercijalnih aktivnosti i ilegalnog ribarstva pogotovo na Rijeci Crnojevića (Obodska rijeka i Orahovštica). Sportski ribolov se može dozvoliti u određenoj mjeri.*
- *Za vrstu *Salmo marmoratus* neophodno je sprovesti strogu kontrolu ilegalnog ribolova u periodu proljećnog mriješćenja.*
- *Zakonom o divljači i lovstvu trajno zabraniti lov vidre*
- *Napraviti Planove upravljanja sa Akcionim planovima (AP) za svaku pojedinačnu biljnu vrstu i habitat koje su bile predložene za praćenje - monitoring.*
- *Vrstu *Caldesia parnassifolia* uključiti na listu nacionalno zaštićenih vrsta.*
- *Planskim i programskim dokumentima potrebno je planirati kontinuirano praćenje lovora i lovorovih zajednica, kako na ostrvima, tako na svim područjima gdje se lovor javlja.*
- *U cilju zaštite lovorovih šuma, unaprijediti fizičku zaštitu ostrva čestim kontrolama ostrva, a posebno ostrva obraslim lovorovom šumom.*

- **Kontrola eutrofikacije i rješavanje pitanja otpadnih voda.**
- **Unapređenje i nastavak monitoring aktivnosti za vrste gmizavaca i vodozemaca.**
- **Redovno godišnje održavanje postavljenih platformi za gniježđenje pelikana, koji su posebno osjetljivi na fluktuacije nivoa vode jezera.**
- **Označavanje rezervata (vidljivim) plutajućim bovama koje označavaju blizinu kolonije i zonu zabrane ulaska takođe treba uzeti u obzir.**
- **Izrada monitoringa protokola za istraživanje pelikana.**
- **Donijeti Odluku o unošenju u privredne i sportske ribolovne dozvole zabrane bacanja mreža i bubnjeva ispod mostova, u blizini kanala i na ušćima pritoka gdje je uočena vidra.**
- **Postaviti saobraćajni znak na kome se vozači obaveštavaju da prolaze kroz područje na kome boravi vidra i da su u obavezi da prilagode vožnju odnosno smanje brzinu.**

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovođeno, a nadležni za sprovođenje su Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Uprava za inspeksijske poslove.

-Stroga zabrana za vrstu *Salmo farioides* će moći da se sprovede nakon urađene Ribolovne osnove za Skadarsko jezero ili na osnovu mišljenja naučne ustanove.

-Kada je u pitanju *Salmo marmoratus*, Naredbom o ribolovnim zabranama, ograničenjima i mjerama za zaštitu ribljeg fonda ("Službeni list CG", br 16/14) uvedena je zabrana lova svih pastrmskih vrsta u periodu od 1. novembra do 1. aprila. Sprječavanje nelegalnih aktivnosti je u nadležnosti NP „Skadarsko jezero“ i Uprave za inspeksijske poslove, i sprovodi se kontinuirano.

-Vidra je životinjska vrsta koju Zakon o divljači i lovstvu nije definisao kao divljač, pa shodno tome pomenutim zakonom nije moguće zabraniti lov te vrste.

-Javno preduzeće za nacionalne parkove nije napravilo Planove upravljanja sa Akcionim planovima za svaku pojedinačnu biljnu vrstu i habitat koje su bile predložene za praćenje-monitoring. Javno preduzeće za nacionalne parkove prati i sprovodi određene mjere za očuvanje i unapređenje pojedinih populacija, staništa i vrsta.

-Vrsta *Caldesia parnassifolia* je praćena od strane stručnog saradnika za zaštitu flore u Javnom preduzeću za upravljanje nacionalnim parkovima. U vezi sa tim se svake godine ažurira baza podataka i kompletira florna lista. Močvarna biljka *Caldesia parnassifolia* je vrsta koja se po međunarodnim kategorijama zaštite definiše kao kritično ugrožena (CR) i nalazi se na Listi Konvencije o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bern, 1979) i na spisku vrsta Habitat direktive (1992. Anex II, IVb). U našoj zemlji je otkrivena tek 2007., na lokalitetu Crni žar, Skadarsko jezero (Biberdžić, 2007), nakon što je objavljena dopunjena nacionalna lista Zakonom zaštićenih vrsta (Službeni list RCG, br. 76/2006.). Stručna služba Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima je u svoje programske aktivnosti uključila monitoring populacija ove vrste.

-Lovor i lovorove zajednice nijesu praćene u 2014. godini. Iste zajednice praćene su tokom 2013. godine.

-Fizička zaštita vrsta lovorovih šuma sa posebnim akcentom zaštite i čestom kontrolom ostrva obraslim lovorovom šumom se sprovodi u skladu sa dnevnim i mjesečnim aktivnostima Službe fizičke zaštite NP "Skadarsko jezero". U slučaju da ista na terenu primijeti aktivnosti koje dovode do ugrožavanja navedenih zajednica, Služba za fizičku zaštitu obavještava stručne službe Javnog preduzeća za upravljanje nacionalnim parkovima.

-Sprovodi se kontrola eutrofikacije, dok pitanje otpadnih voda nije adekvatno riješeno. Ubrzani proces eutrofikacije, usled pojačanog priliva zagađenja iz slivnog područja ima za posledicu bujanje močvarne vegetacije. Močvarne biljke ugrađujući nutritijente u sopstvenu biomasu doprinose održavanju čistoće vode na prihvatljivom nivou, ali s druge strane, šireći se dovode do sve većeg zabarivanja jezera, ugrožavajući druge ekosisteme. S tog aspekta Stručna služba JPNP je 2012. godine započela dugoročni „Monitoring progresije močvarne vegetacije duž sjeverne obale Skadarskog jezera“, koji može u glednoj budućnosti ukazati na kritične tačke, i koliko je problem izražen.

-Postavljene su platforme za gniježđenje pelikana i redovno se održavaju.

-Rezervati na Skadarskom jezeru su obilježeni bovama, što je sprovedeno kroz donaciju GIZ-a 2011. godine.

-Prirodnjački Muzej je izradio protokol o monitoringu pelikana u okviru Projekta "*Zaštita pelikana kao ključne vrste biodiverziteta Nacionalnog parka Skadarsko jezero*". Projekat je finansiran od strane CEPF-a i No Conservation.

-Odluka o unošenju u privredne i sportske ribolovne dozvole zabrane bacanja mreža i bubnjeva ispod mostova, u blizini kanala i na ušćima pritoka gdje je uočena vidra nije donešena.

-Na mjestu Tanki rt iz oba smjera je postavljen znak upozorenja za vozače da se u blizini nalazi stanište vidre, i da su u obavezi da na tom mjestu prilagode vožnju i brzinu.

Mjera 31: Kanjon rijeke Morače: Strogo sankcionisati ribolov nedozvoljenim sredstvima

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano, a nadležni za sprovođenje su Uprava za inspekcijske poslove i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Sankcionisanje ribolova nedozvoljenim sredstvima redovno se vrši od strane Uprave za inspekcijske poslove, kao i ribočuvara u opštinama koje su dobile pravo korišćenja ribolovnih voda koje gravitiraju kanjonu rijeke Morače. Takođe, čuvanje ribolovnih voda vrše i pripadnici organa policije na području na kojem vrše svoju redovnu dužnost.

**Mjera 32: Kanjon rijeke Komarnice:
Neophodno je zabraniti neadekvatnu i nekontrolisanu sječu šume na ovom prostoru kao i eksploataciju šumskih plodova.**

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovođeno, a nadležni za sprovođenje su Uprava za inspekcijske poslove i Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja.

Prema podacima Inspekcije za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja i Uprave za šume, u kanjonu rijeke Komarnice nema nikakvih aktivnosti iz oblasti šumarstva i lovstva, osim redovnih aktivnosti na zaštiti šume i divljači. Sječa šume se vrši kontrolisano i isključivo za potrebe lokalnog stanovništva, u skladu sa Programom gazdovanja šumama.

**Mjera 33: Kanjon rijeke Mrtvice:
Adekvatna zaštita termofilnih listopadnih šuma
Izrada plana upravljanja za indikatorske vrste gljiva
Zabrana sakupljanja vrste gljive *Amanita caesarea*
Zaštita vrste gljive *Chroogomphus helveticus* nacionalnom legislativom
Adekvatna zaštita šuma**

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovođeno, a nadležni za sprovođenje su Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume i Agencija za zaštitu životne sredine.

Ne postoji valjana planska dokumentacija o stanju termofilnih hrastovih šuma na ovom području. Kontrolom nadležne šumarske inspekcije utvrđeno je da je Uprava za šume u proteklom periodu sprovela aktivnosti u dijelu preventivnih mjera na zaštiti od požara.

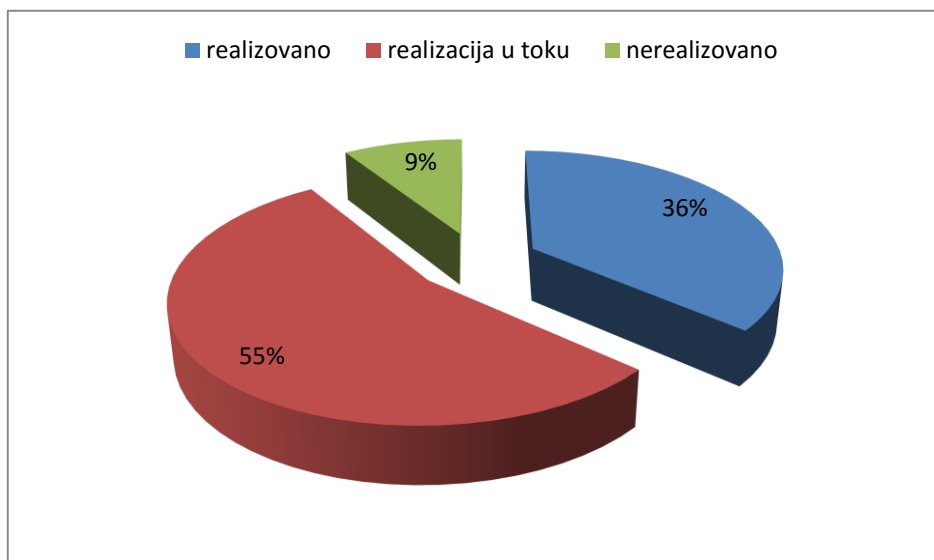
Sakupljanje vrste gljive (*Amanita caesarea*) je zabranjeno, a napominjemo da ova vrsta nije kod nas ugrožena kao što je slučaj sa staništima u Evropi. Ne vrši se sakupljanje gljive *Chroogomphus helveticus*.

Zaštitu šuma na ovom prostoru vrši Uprava za šume Crne Gore, P J " Kolašin preko svoje službe zaštite.

*

Zaključak: U oblasti zaštite biodiverziteta, u izvještajnom periodu jun-decembar 2014. godine, praćena je realizacija 33 mjere definisane Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Analizom dobijenih podataka utvrđeno je da je u potpunosti realizovano 12 mjera koje se odnose na zaštitu područja pod makijom na Jazu, zaštitu kestenove šume u Kotorsko-risanskom zalivu, organizovanje sistema zaštite od požara, kontrolu krivolovaca na području Durmitora, povećanje sredstava za monitoring biodiverziteta, smanjenje lovnog pritiska na području Velike plaže, uspostavljanje lovne šeme i uspostavljanje održivog modela eksploatacije šumskog bogastva na Ljubišnji, obučavanje carinskih službi o odredbama CITES konvencije. Od definisanih mjera, tri mjere su nerealizovane, a tiču se formiranja banke gena biljnih i životinjskih vrsta koje su rijetke i kojima prijete izumiranje, izrade Ribarske osnove za Skadarsko jezero i izrade vegetacijskih karti staništa. Preostale mjere (18) su u fazi realizacije.

Dijagram 5: Status realizacije mjera iz oblasti biodiverziteta

VIII) Buka

Na osnovu Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini i Pravilnika o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu utvrđivanja indikatora buke i akustičkih zona i metodama ocjenjivanja štetnih efekata buke, sve opštine (osim novoformiranih Petnjica i Gusinje) su donijele Rješenja o akustičkom zoniranju svojih teritorija⁹, što je od značaja radi utvrđivanja graničnih vrijednosti nivoa buke u tim zonama, odnosno radi zaštite zdravlja ljudi od buke u životnoj sredini. Glavni rezultat akustičkog zoniranja je to što su opštine utvrdile zone na osnovu dokumentacije o postojećoj ili planiranoj namjeni prostora i da u skladu sa istim izdaju dozvole za rad. Takođe, akustičke zone se uzimaju u obzir prilikom izrade budućih planskih dokumenata, jer se na osnovu zona i nivoa buke procijenjenog u skladu sa izvorom buke koji se nalaze u određenoj zoni i njenoj neposrednoj blizini mora planirati prostor.

U cilju daljeg unaprjeđenja stanja u oblasti zaštite od buke, Akcionim planom su definisane 3 mjere za koje je status realizacije dat u nastavku izvještaja.

⁹ U toku su aktivnosti na inoviranju Odluke o utvrđivanju akustičkih zona na teritoriji Glavnog grada. Data Odluka usvojena je od strane lokalnog parlamenta u maju 2013. godine. Kako je u međuvremenu usvojen PUP Glavnog grada, pristupilo se inoviranju Odluke, a posebno u dijelu kvalitetnog i odgovarajućeg akustičkog zoniranja prostora Gradskih opština Tuzi i Golubovci.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: Uključiti mjere zaštite od buke u fazu projektovanja građevinskih objekata, ugradnja akustične izolacije u stambenim objektima, postavljanje objekata tipa magacina, garaža i slično, između izvora i primaoca buke, izgradnja vertikalnih zaštitnih zidova duž saobraćajnica, horitekturnim uređenjem pojasa duž saobraćajnica

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma, Ministarstva saobraćaja i pomorstva i lokalnih samouprava.

Prilikom izrade projektne dokumentacije u skladu sa nacionalnim propisima sprovode se mjere iz oblasti zaštite životne sredine. Projektant je dužan da posebno vodi računa o svim aspektima zaštite životne sredine, a posebno o uticaju saobraćajne buke i vibracija na urbanizovana i naseljena područja. Obavezna procjena uticaja na životnu sredinu i projekti za koje se može zahtijevati procjena uticaja definisana je *Uredbom o projektima za koje se vrši procjena uticaja na životnu sredinu ("Sl. list RCG", br. 20/2007 i u "Sl. list CG", br. 47/2013 i 53/2014).*

Mjera 2: Kontrola nivoa buke koju emituju vozila i modernizacija javnog gradskog prevoza

Aktivnosti na realizaciji mjere neophodno je sprovoditi kontinuirano od strane lokalnih samouprava i Ministarstva saobraćaja i pomorstva.

Pravilnikom o tehničkim zahtjevima i uslovima za vozila koja se uvoze ili prvi put stavljaju na tržište u Crnoj Gori (Službeni list Crne Gore, br. 5/15), u okviru nadležnosti Ministarstva saobraćaja i pomorstva, definisane su minimalne granične vrijednosti u pogledu izduvnih emisija i nivoa buke za nova i korišćena motorna vozila kategorije M (putnička vozila) i N (teretna vozila), i to:

1) za nova motorna vozila (Euro 5):

- izduvna emisija vozila M i N kategorije ispunjava granične vrijednosti definisane Pravilnikom UN ECE broj: 83, serija amandmana 06, odnosno direktivama EEC/EC/EU: (EC) br. 715/2007, (EC) br. 692/2008, (EC) br. 595/2009, (EU) br. 566/2011, (EU) br. 459/2012, (EU) br. 630/2012, (EU) br. 143/2013, (EU) br. 171/2013, (EU) br. 195/2013, (EU) br. 136/2014 i Pravilnikom broj: 49, serija amandmana 04, nivo B2, odnosno sa, EEC/EC/EU: 2005/55/EC B2/C, 2005/78/EC^x, 2006/51/EC^x
- nivo buke vozila M i N kategorije ispunjava granične vrijednosti definisane Pravilnikom UN ECE broj: 51 serija amandmana 02, odnosno EEC/EC/EU: 70/157/EEC, 92/97/EEC

2) za korišćena motorna vozila (Euro 3):

- izduvna emisija vozila M i N kategorije zadovoljava granične vrijednosti definisane Pravilnikom UN/ECE broj: 83, serija amandmana 05, nivo A, odnosno Direktivom 70/220/EES sa izmjenom 98/69/ES, nivo A, i Pravilnikom broj: 49

serija amandmana 03, nivo A, odnosno Direktivom 88/77/EES sa izmjenom 1999/96/ES, nivo A,

- nivo buke vozila M i N kategorije zadovoljava granične vrijednosti definisane Pravilnikom UN/ESE broj: 51 serija amandmana 02, odnosno Direktivom 70/157/EES sa izmjenom 96/20/EES.

Monitoring buke u životnoj sredini u Crnoj Gori vršen je u skladu sa Programom monitoringa buke u životnoj sredini za 2014. godinu. Mjerenja su vršena u Ulcinju, Petrovcu, Budvi, Kotoru, Podgorici, Nikšću, Žabljaku, Bijelom Polju, Beranama, Kolašinu i Mojkovcu. Mjerenje buke u životnoj sredini se vrši kontinuirano u trajanju od sedam dana, dva puta godišnje (prvi ciklus tokom ljetnjeg perioda, i drugi ciklus u zimskom periodu godine).

Modernizacija javnog gradskog prevoza je vršena u određenoj mjeri u opštini Danilovgrad, od strane vlasnika pojedinih gradskih linija nabavkom novih vozila koja stvaraju manju buku. Takođe, u opštini Kolašin, izgradnjom gradske zaobilaznice i drugog mosta preko rijeke Tare, riješeno je pitanje buke u okviru gradskog jezgra.

U opštini Nikšić, pristupljeno je sistemskom mjerenju nivoa zvučnog pritiska i definisanju njegove vremenske zavisnosti na izabranim mjernim lokalitetima. Na svim mjernim tačkama izvršeno je registrovanje broja i strukture vozila u saobraćaju, kao i mikroklimatska mjerenja temperature vazduha, relativne vlažnosti vazduha, brzine strujanja vazduha i atmosferskog pritiska.

Napomena: Opština Tivat ima urađenu Studiju održivog saobraćaja u okviru koje su definisane biciklističke staze na teritoriji opštine. U toku su razmatranja uvođenja pomorskog saobraćaja, kao i proširenje biciklističkih staza.

Mjera 3: Postavljanje kružnih tokova. Na raskrsnicama gdje je to moguće, postaviti vremenske semafore i obezbijediti poštovanje gašenja motora za vrijeme čekanja na semaforu. Na svim raskrsnicama gdje je to moguće uvesti „zeleni talas“.

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Ministarstva unutrašnjih poslova i Ministarstva saobraćaja i pomorstva.

Za projektovanje i izgradnju raskrsnice sa kružnim tokom saobraćaja, neophodno je razmotriti sljedeće kriterijume:

- funkcionalni kriterijum
- prostorno-urbanistički kriterijum
- saobraćajni kriterijum
- projektno-tehnički kriterijum
- kriterijum bezbjednosti saobraćaja
- kriterijum propusne moći
- kriterijum životne sredine
- ekonomski kriterijum.

Regulisanje saobraćaja na raskrsnicama ugradnjom semafora, i definisanje “zelenog talasa” po pravilu se radi na saobraćajnicama koje se nalaze u gradovima, tj. gradskim

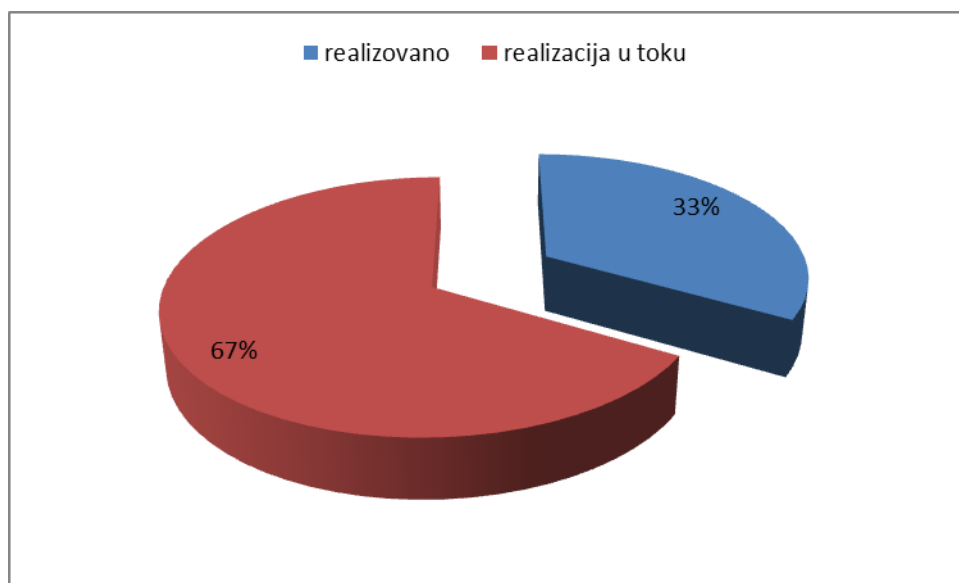
ulicama čije je planiranje i izgradnja u direktnoj nadležnosti jedinica lokalne samouprave.

*

Zaključak: Kada je u pitanju buka u životnoj sredini, u izvještajnom periodu jun-decembar 2014. godine, praćena je realizacija 3 mjere definisane Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Za sve mjere definisana je kontinuirana realizacija. Prilikom izrade prostorno-planske dokumentacije, a naročito izdavanja urbanističko-tehničkih uslova propisuju se adekvatne mjere zaštite od buke. Takođe, u postupku izrade izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu, utvrđuju se uslovi i mjere za sprječavanje, smanjenje i otklanjanje štetnih efekata buke, u skladu sa zakonskom regulativom.

Kada je riječ o kontroli nivoa buke koju emituju vozila i modernizaciji javnog gradskog prevoza, analizom dobijenih podataka dolazi se do zaključka da je stepen realizacije mjere nizak budući da je modernizacija javnog gradskog prevoza vršena samo u opštini Danilovgrad.

Dijagram 6: Realizacija mjera iz oblasti buke

IX) Radioaktivnost u životnoj sredini

Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, za oblast radioaktivnosti u životnoj sredini, definisano je 5 mjera i status njihove realizacije dat je u nastavku izvještaja.

Pregled realizacije mjera

Mjera 1: Predlaže se da se stanarima individualnih zgrada u kojima je uočeno prekoračenje nivoa za stare stambene objekte daju instrukcije kako mogu da utiču na smanjenje koncentracije gasa radona u njihovim prostorijama

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi kontinuirano od strane Centra za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore, Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Stanarima individualnih zgrada u kojima je uočeno prekoračenje nivoa koncentracije radona, odmah nakon konstatovanja prekoračenja u koncentraciji radona, predloženo je da češće vrše prirodnu ventilaciju prostorija u kojima je prekoračenje uočeno i, ukoliko su u mogućnosti, poboljšaju kvalitet podova prostorija u kojima je prekoračenje uočeno.

Mjera 2: Povećati broj i vrstu uzoraka građevinskog materijala na kojem se vrše mjerenja koncentracije radionuklida

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi od strane Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Programom monitoringa životne sredine Crne Gore za 2014-tu godinu broj uzoraka građevinskog materijala je povećan sa 2 vrste uzoraka na 7. Institucija koja sprovodi ovaj Program je dužna da po njemu vrši uzorkovanje i analizu.

Mjera 3: Povećanje broja uzoraka hrane nad kojima se vrši analiza zračenja po stanovniku unijeta ingestijom

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi od strane Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Programom monitoringa životne sredine Crne Gore za 2014-tu godinu broj uzoraka hrane, shodno raspoloživim finansijskim sredstvima, je ostao na nivou 2013-te godine. Napominjemo da je i ovaj broj uzoraka adekvatan, tj na osnovu njega se može adekvatno procijeniti radiološka opterećenost stanovništva.

Mjera 4: Povećanje broja i vrste uzoraka stočne hrane na kojima se vrši analiza

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi od strane Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Programom monitoringa životne sredine Crne Gore za 2014-tu godinu broj uzoraka stočne hrane (6 uzoraka), shodno raspoloživim finansijskim sredstvima je ostao na nivou 2013-te godine. Napominjemo da je i ovaj broj uzoraka adekvatan.

Mjera 5: Shodno Odluci o sistematskom ispitivanju sadržaja radionuklida u životnoj sredini („Sl. list SRJ“, br. 45/97) treba vršiti specifična mjerenja ⁹⁰Sr u vazduhu, čvrstim i tečnim padavinama, rijekama, jezerima i moru, zemljištu, hrani i vodi za piće

Aktivnosti na realizaciji mjere je neophodno sprovoditi od strane Agencije za zaštitu životne sredine i Ministarstva održivog razvoja i turizma.

Programom monitoringa životne sredine Crne Gore za 2014-tu godinu definisano je da Sr-90 bude mjereno u vodi za piće i u ljudskoj hrani. Institucija koja sprovodi ovaj Program je dužna da po njemu vrši ovu vrstu analize u navedenim uzorcima.

*

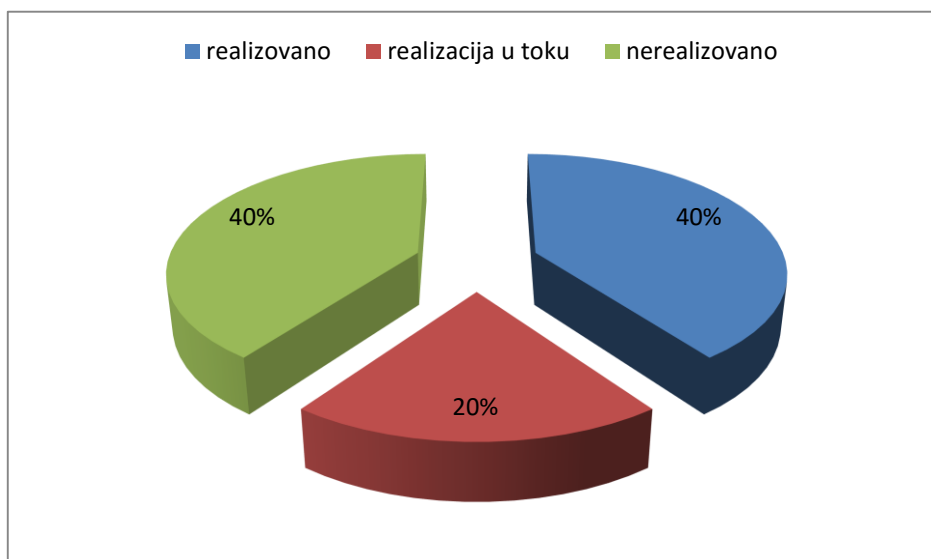
Zaključak: Kada je u pitanju radioaktivnost u životnoj sredini, u izvještajnom periodu jun-decembar 2014. godine, praćena je realizacija 5 mjera definisanih Akcionim planom za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu. Utvrđeno je da se sve mjere realizuju tokom 2014. godine, izuzev jedne (***Predlaže se da se stanarima individualnih zgrada u kojima je uočeno prekoračenje nivoa za stare stambene objekte daju instrukcije kako mogu da utiču na smanjenje koncentracije gasa radona u njihovim prostorijama***) za koju je predviđena kontinuirana realizacija.

Analizom dobijenih podataka utvrđeno je da su u potpunosti realizovane 2 mjere koje se odnose na povećanje broja i vrste uzoraka građevinskog materijala na kojima se vrše mjerenja koncentracije radionuklida i davanje instrukcija stanarima zgrada u kojima je uočeno prekoračenje nivoa koncentracije gasa radona. Mjera koja se odnosi na vršenje specifičnih mjerenja 90Sr u vazduhu, čvrstim i tečnim padavinama, rijekama, jezerima i moru, zemljištu, hrani i vodi za piće je djelimično realizovana, dok su preostale 2 mjere nerealizovane.

Kada je riječ o nerealizovanim mjerama, a koje se odnose na povećanje broja uzoraka hrane nad kojima se vrši analiza zračenja po stanovniku unijeta ingestijom i povećanje broja i vrste uzoraka stočne hrane na kojima se vrši analiza, napominjemo da je i postojeći broj uzoraka dovoljan za adekvatnu procjenu radiološkog opterećenja stanovništva, tako da treba razmotriti redefinisane ovih mjera.

Stoga, može se zaključiti da je stepen realizacije mjera na zadovoljavajućem nivou.

Dijagram 7: Status realizacije mjera iz oblasti radioaktivnosti u životnoj sredini

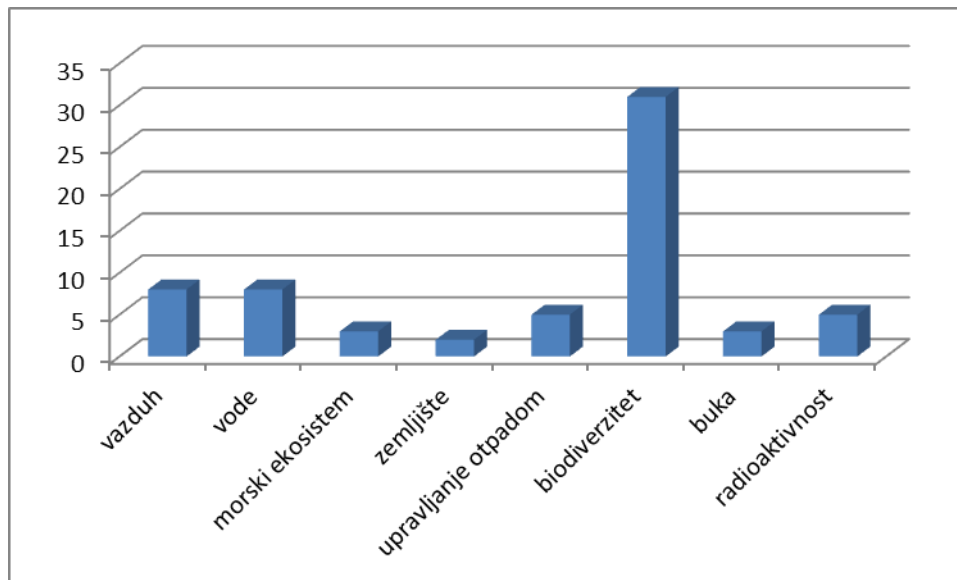

X) Zaključak

U ovom izvještajnom periodu (jun-decembar 2014.), praćene su aktivnosti na realizaciji **67 mjera** iz sljedećih oblasti: vazduh (8 mjera), vode (8 mjera), zemljište (2 mjere), morski ekosistem (3 mjere), upravljanje otpadom (5 mjera), biodiverzitet (33 mjera), buka (3 mjere) i radioaktivnost u životnoj sredini (5 mjera).

Najveći broj mjera (33) odnosi se na oblast biodiverziteta, što je i prikazano na *grafiku 1*.

Grafik 1: Broj definisanih mjera po oblastima

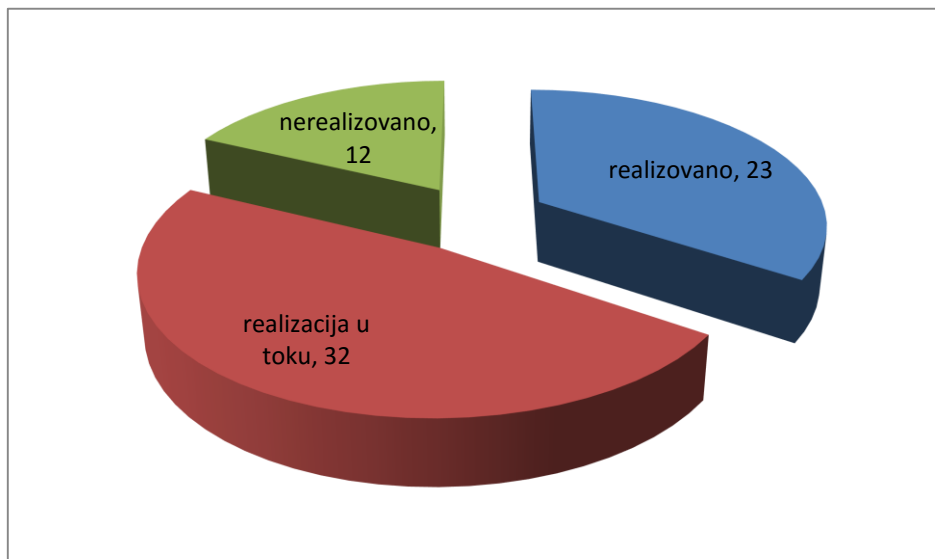

Od ukupnog broja mjera, realizovane su 23 mjere, u toku je realizacija 32 mjere, dok je nerealizovano 12 mjera. Pregled realizacije mjera dat je u *Tabeli 4*.

Tabela 4: Pregled realizacije mjera po oblastima

Oblast	Realizovano	U toku realizacija	Nerealizovano	Ukupno
Vazduh	5	1	2	8
	63%	12%	25%	
Vode	1	5	2	8
	12%	63%	25%	
Morski ekosistem	1	1	1	3
	33%	33%	33%	
Zemljište			2	2
			100%	
Upravljanje otpadom	1	4		5
	20%	80%		
Biodiverzitet	12	18	3	33
	36%	55%	9%	
Buka	1	2		3
	33%	67%		
Radioaktivnost u životnoj sredini	2	1	2	5
	40%	20%	40%	
Ukupno:	23	32	12	67
	34%	48%	18%	

Dijagram 8: Status realizacije ukupnog broja mjera

Pored nastavka sprovođenja započetih aktivnosti, Izvještaj je posebno ukazao da je dodatne napore potrebno uložiti u realizaciju mjera iz oblasti voda, upravljanja otpadom i biodiverzitea.

Aneks I

Tabelarni pregled mjera za koje je rok realizacije dospio i mjera za koje je predviđena kontinuirana realizacija

SEGMENT ŽIVOTNE SREDINE	PREDLOŽENA MJERA	NOSIOCI AKTIVNOSTI	ROK REALIZACIJE	STATUS
	Donijeti propis o načinu vođenja inventara emisija zagađujućih materija i inventara GHG gasova	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	decembar 2014.	Realizovano
	Unijeti u Zakon o životnoj sredini odredbe kojima se zabranjuje upotreba PCB u zatvorenim sistemima	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	decembar 2014.	Realizovano
	Unijeti u Zakon o životnoj sredini odredbe kojima se zabranjuje povećan sadržaj teških metala (žive i kadmijuma) u baterijama i akumulatorima	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	decembar 2014.	Realizovano
	Izmijeniti Zakon o zaštiti vazduha u skladu s preporukama o unaprjeđenju poslovnog ambijenta, iz Giljotine propisa i potrebom dalje harmonizacije sa EU zakonodavstvom	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	III kvartal 2014.	Realizovano
	Uspostaviti centar za validaciju podataka o kvalitetu vazduha u okviru Agencije za zaštitu životne sredine	Agencija za zaštitu životne sredine	2014.	Nerealizovano
	Inicirati akreditaciju laboratorije za vršenje kalibracije i popravke mjernih instrumenata radi postizanja bolje vremenske pokrivenosti podacima	Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	2014.	Nerealizovano
	Definisati klimatsku politiku Crne Gore	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	2014-2015	U toku je

Izveštaj o realizaciji mjera iz Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, za period jun-decembar 2014

	kroz odgovarajuće strateške dokumente	razvoja i turizma		realizacija
	Podizanje svijesti javnosti o dobrobitima aktivnog prevoza, telecommuting-a, dijeljenju prevoza i unaprjeđenju javnog prevoza	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, lokalne samouprave	2014	Realizovano
VODE				
	Spriječiti nekontrolisanu eksploataciju materijala iz rječnih korita	Uprava za vode, Uprava za inspeksijske poslove	Kontinuirano	Realizovano
	Unaprijediti program monitoringa voda koji bi bio u skladu sa preporukama i smjernicama Okvirne direktive o vodama.	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju, Agencija za zaštitu životne sredine, Uprava za vode	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Uvesti određeni broj automatskih stanica za kontinuirano praćenje stanja kvaliteta voda	Uprava za vode, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju	Kontinuirano	Nerealizovano
	Nastaviti s implementacijom Master plana	Ministarstvo održivog	Kontinuirano	U toku je

	odvođenja otpadnih voda Crnogorskog primorja i Prijestonice Cetinje i Strateškog master plana za kanalizaciju i otpadne vode u centralnom i sjevernom regionu Crne Gore, posebno u dijelu izgradnje PPOV i sanacije postojeće kanalizacione infrastrukture	razvoja i turizma, DOO "Vodacom", DOO "Procon", lokalne samouprave		realizacija
	Uspostaviti zakonom propisane zone sanitarne zaštite	lokalne samouprave	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Implementirati HACCP u svim vodovodima	opštinska vodovodna i kanalizaciona preduzeća	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Izvršiti delineaciju vodnih tijela u Crnoj Gori	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za vode	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Obezbeđivanje podataka o kvalitetu voda kao i hidroloških podataka za vodotoke koji nijesu obuhvaćeni redovnim sistemom monitoringa	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Zavod za hidrometeorologiju i seizmologiju	Kontinuirano	Nerealizovano
MORSKI EKOSISTEM	Definisanje vodnih tijela, kopnenih, tranzicionih (bočatnih) i obalnih voda	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Kontinuirano	Nerealizovano
	Sanirati kanal Port Milena	Lokalna samouprava	Kontinuirano	U toku je realizacija

				
	Nastaviti s praćenjem morskog biodiverziteta i istim obuhvatiti sve grupe organizama	Agencija za zaštitu životne sredine, Institut za biologiju mora	Kontinuirano	Realizovano
ZEMLJIŠTE	Izvršiti izmjene i dopune Pravilnika o maksimalno dozvoljenim koncentracijama zagađujućih supstanci u zavisnosti od namjene zemljišta, jer postojeći tretira samo poljoprivredna zemljišta (s dosta strogo određenim MDK), kako bi se dobila prava slika o kvalitetu zemljišta u Crnoj Gori	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	2014.	Nerealizovano
	Obezbijediti zakonske propise, usklađene sa EU direktivama, kojim bi se jasno definisale sve vrste zemljišta (prije svega prema njihovoj namjeni) i regulisalo upravljanje istim. U skladu s tim, obezbijediti kvalitetniji monitoring zagađenja zemljišta kroz obezbjeđivanje zakonski definisanih koncentracija zagađujućih supstanci za svaku propisanu vrstu zemljišta.	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Kontinuirano	Nerealizovano
UPRAVLJANJE OTPADOM	U cilju uklanjanja i sanacije neuređenih odlagališta potrebno je pored obezbjeđivanja finansijskih sredstava, pripremiti i odgovarajuću dokumentaciju, planove za odlagališta čija je procijenjena zapremina od 100 do 1000m ³ , a za	lokalne samouprave	Kontinuirano	U toku je realizacija

	odlagališta čija je zapremina veća od 1000m ³ neophodno je uraditi projekte sanacije			
	Izgradnja što više reciklažnih dvorišta, kao i ograđenih „boksova“ u kojima bi građani odlagali kabasti otpad.	lokalne samouprave	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Organizovati javne kampanje u cilju oblikovanja javnog mnjenja i pripreme građanstva na ispunjenje zakonskih obaveza Crne Gore kada je u pitanju selektivno odvajanje otpada	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, lokalne samouprave	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Uspostaviti sistem stroge kontrole odlaganja otpada u skladu sa postojećom regulativom	lokalne samouprave, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Kontinuirano	U toku je realizacija
	S obzirom da je Crna Gora ratifikovala Stokholmsku konvenciju o dugotrajnim perzistentnim zagađujućim materijama, treba nastaviti sa realizacijom ovog monitoringa	Agencija za zaštitu životne sredine	Kontinuirano	Realizovano
BIODIVERZITET				
	Zaštiti od dalje sječe i antropogenog uticaja još uvijek očuvana područja pod makijom na Jazu	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za inspekcijske poslove, Opština Budva, Ministarstvo održivog	Kontinuirano	Realizovano

		razvoja i turizma		
	Onemogućiti dalje krčenje kestenove šume u Kotorsko risanskom zalivu	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Agencija za zaštitu životne sredine, Opština Kotor, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Kontinuirano	Realizovano
	Sprovoditi intenzivniju kontrolu ribarskih aktivnosti na Skadarskom jezeru i intenzivniju kontrolu restorana i pijaca, u vrijeme lovnih zabrana kako bi se putem tržišta uticalo na smanjenje krivolovnih aktivnosti.	Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Uraditi sanaciju deponija na rijeci Cijevni i time unaprijediti estetsku vrijednost predjela	Glavni grad, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Organizovati sistem zaštite od požara na teritoriji Crne Gore, naročito tokom ljetnjih mjeseci	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Kontinuirano	Realizovano
	Vršiti nadzor nad sprovođenjem aktivnosti iz Godišnjeg programa upravljanja NP „Durmitor“, a tiču se valorizacije ovog nacionalnog parka	Opština Žabljak, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Intenzivnije sprovoditi akcije i inspekcijske kontrole usmjerene ka krivolovcima na	Uprava za inspekcijske poslove,	Kontinuirano	Realizovano

	području Durmitora	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, NP "Durmitor"		
	Finalizovati studiju zaštite Komovi i uspostaviti funkcionalnu upravljačku strukturu	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Glavni grad, Opština Kolašin, Opština Andrijevica	2014.-2015.	U toku je realizacija
	Povećati izdvajanje sredstava za potrebe realizacije Programa monitoringa stanja biodiverziteta u Crnoj Gori	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo finansija	Kontinuirano	Realizovano
	Ojačati kapacitete inspeksijskih službi i čuvarskih službi kako u pogledu tehničke opremljenosti tako i u pogledu kadrovskih kapaciteta	Uprava za inspeksijske poslove, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Utvrđiti metodologije za procjenu brojnosti populacija divljači angažovanjem stručnih organizacija i pojedinaca iz odgovarajućih stručnih oblasti (ornitolog, mamolog i dr)	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Formirati banke gena biljnih i životinjskih vrsta koje su rijetke, zaštićene i kojima	Ministarstvo poljoprivrede i	Kontinuirano	Nerealizovano

	prijeti izumiranje	ruralnog razvoja, Biotehnički institut		
	Izgraditi neophodnu infrastrukturu za adekvatnu zaštitu biodiverziteta koja se odnosi na izgradnju zoo vrta i azila po standardima i uslovima koji će na adekvatan način riješiti problem nelegalnih i neuslovnih privatnih zoo vrtova, kao i zbrinjavanja oduzetih životinja	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Agencija za zaštitu životne sredine	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Zaustaviti devastaciju prirodnih staništa i vrsta u području Velike plaže i njenog zaleđa	Opština Ulcinj, Uprava za inspekcijske poslove,	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Eliminisati divlje deponije i trajno riješiti problem odlaganja otpada u području Velike plaže i njenog zaleđa	Opština Ulcinj	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Regulisati i u najvećoj mjeri smanjiti lovni pritisak u području Velike plaže i njenog zaleđa kroz evidentiranje registrovanih lovaca i sankcionisanje krivolova i prodaje u skladu s mjerama navedenim u relevantnim konvencijama (CITES, AEWA, Direktiva o pticama, Bonska konvencija o migratornim vrstama), kao i domaćem zakonodavstvu	Opština Ulcinj, Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Kontinuirano	Realizovano
	S obzirom na stepen degradacije Male plaže i nemogućnost restauracije, razmotriti prijedlog skidanja statusa zaštite	Opština Ulcinj, Agencija za zaštitu životne sredine	2014.	U toku je realizacija

	Uspostavljanje lovne šeme i konsultacija s odgovornim lovačkim društvom u cilju kontrole i očuvanja ptičjeg fonda na Krnovu	Lokalna samouprava, Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Kontinuirano	Realizovano
	Umanjiti proces dalje eutrofikacije Skadarskog jezera	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Opština Bar, Prijestonica Cetinje, Agencija za zaštitu životne sredine	Kontinuirano	U toku je realizacija
	Izraditi plan gazdovanja, upravljanja i zaštite ribljeg fonda za Skadarsko jezero kroz izradu Ribarske osnove	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima,	Kontinuirano	Nerealizovano
	Uspostavljanje održivog modela eksploatacije šumskog bogatstva na Ljubišnji kroz striktno pridržavanje koncesionih ugovora i intenzivniju kontrolu sječe šuma. Buduće koncesije dozvoliti samo pod uslovima održivog	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za inspekcijske poslove, Uprava za šume	Kontinuirano	Realizovano

	korišćenja šumskog fonda, tako da se može uspješno oporaviti i obnoviti od sječe.			
	Sprječavanje nekontrolisanog lova i intenzivnija kontrola na Ljubišnji	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za inspeksijske poslove	Kontinuirano	Realizovano
	Unaprijediti zakonski okvir za zaštitu biodiverziteta i uskladiti kategorizaciju zaštićenih područja na nacionalnom nivou s IUCN kategorizacijom.	Ministarstvo održivog razvoja i turizma,	2014.-2015.	U toku je realizacija
	Unaprijediti sistem upravljanja zaštićenim područjima kroz određivanje upravljača za sva zaštićena područja po svim kategorijama zaštite i kroz izradu planova upravljanja za sva zaštićena područja	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom	kontinuirano	U toku je realizacija
	Nastaviti istraživanja flore i faune Crne Gore, u skladu sa metodologijom i praksom koja se primjenjuje u EU	Agencija za zaštitu životne sredine, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo	kontinuirano	U toku je realizacija

		poljoprivrede i ruralnog razvoja		
	Izraditi vegetacijske karte staništa	Agencija za zaštitu životne sredine, Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume	Kontinuirano	Nerealizovano
	Preduzeti mjere u cilju podizanja svijesti službenika carinskih službi na svim graničnim prelazima o odredbama CITES konvencije, kao i o biljnim i životinjskim vrstama koje su obuhvaćene ovom Konvencijom kako bi se spriječilo krijumčarenje zaštićenih vrsta	Uprava carina, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Kontinuirano	Realizovano
	Pritoke rijeke Lim: <ul style="list-style-type: none"> • Sprovesti mjere unaprjeđenja kao što su poribljavanje, zaštita od posledica erozionih voda i izrada salmonidnih objekata i uzgajališta. • Predlaže se uvođenje zabrane ulova u svim devastiranim staništima u trajanju 	Uprava za inspeksijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma,	kontinuirano	Realizovano

	<p>od najmanje jedne ili više godina za: lipljena (<i>Thymallus thymallus</i>), blatnjaču (<i>Salmo labrax</i>), mladicu (<i>Hucho hucho</i>) i štuku (<i>Esox lucius</i>).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svi radovi na eksploataciji šljunka i pijeska se moraju izvoditi tako da ne izazivaju značajne izmjene morfoloških karakteristika korita Lima i pritoka, u potpunosti zabraniti svako ugrožavanje stabilnosti korita rijeke. • Transport i eksploatacija riječnog nanosa iz korita rijeke Lim moraju biti vršeni tako da se onemogući bilo kakav negativan uticaj na kvalitet i ostale karakteristike rječne vode, što se može negativno odraziti na grupe vodenih organizama. • Spriječiti nesavjesno eksploatisanje šumskog ekosistema 	lokalna samouprava		
	<p>Murinska rijeka</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adekvatna zaštita vlažnih staništa sa vrstama <i>Alnus</i> spp. i zaštita indikatorske vrste gljiva na nacionalnom nivou 	Uprava za inspeksijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	kontinuirano	U toku je realizacija
	<p>Skadarsko jezero:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predlaže se za vrstu <i>Salmo farioides</i> stroga zabrana svih komercijalnih aktivnosti i ilegalnog ribarstva pogotovo na Rijeci Crnojevića (Obodska rijeka i 	Javno preduzeće za upravljanje nacionalnim parkovima, Agencija za zaštitu životne	kontinuirano	U toku je realizacija

	<p>Orahovštica). Sportski ribolov se može dozvoliti u određenoj mjeri.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Za vrstu <i>Salmo marmoratus</i> neophodno je sprovesti strogu kontrolu ilegalnog ribolova u periodu proljećnog mriješćenja. • Zakonom o divljači i lovstvu trajno zabraniti lov vidre • Napraviti Planove upravljanja sa Akcionim planovima (AP) za svaku pojedinačnu biljnu vrstu i habitat koje su bile predložene za praćenje – monitoring. • Vrstu <i>Caldesia parnassifolia</i> uključiti na listu nacionalno zaštićenih vrsta. • Planskim i programskim dokumentima potrebno je planirati kontinuirano praćenje lovora i lovorovih zajednica, kako na ostrvima, tako na svim područjima gdje se lovor javlja. • U cilju zaštite lovorovih šuma, unaprijediti fizičku zaštitu ostrva čestim kontrolama ostrva, a posebno ostrva obraslim lovorovom šumom. • Kontrola eutrofikacije i rješavanje pitanja otpadnih voda. • Unapređenje i nastavak monitoring aktivnosti za vrste gmizavaca i vodozemaca. • Redovno godišnje održavanje postavljenih platformi za gniježđenje pelikana, koji su posebno osjetljivi na 	<p>sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za inspekcijske poslove</p>		
--	---	--	--	--

	<p>fluktuacije nivoa vode jezera.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Označavanje rezervata (vidljivim) plutajućim bovama koje označavanju blizinu kolonije i zonu zabrane ulaska takođe treba uzeti u obzir. • Izrada monitoringa protokola za istraživanje pelikana. • Donijeti Odluku o unošenju u privredne i sportske ribolovne dozvole zabrane bacanja mreža i bubnjeva ispod mostova, u blizini kanala i na ušćima pritoka gdje je uočena vidra. • Postaviti saobraćajni znak na kome se vozači obaveštavaju da prolaze kroz područje na kome boravi vidra i da su u obavezi da prilagode vožnju odnosno smanje brzinu. 			
	<p>Kanjon rijeke Morače: Strogo sankcionisati ribolov nedozvoljenim sredstvima</p>	<p>Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja</p>	<p>kontinuirano</p>	<p>U toku je realizacija </p>
	<p>Kanjon rijeke Komarnice: Neophodno je zabraniti neadekvatnu i nekontrolisanu sječu šume na ovom prostoru kao i eksploataciju šumskih plodova.</p>	<p>Uprava za inspekcijske poslove, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume</p>	<p>kontinuirano</p>	<p>Realizovano </p>
	<p>Kanjon rijeke Mrtvice: Adekvatna zaštita termofilnih listopadnih</p>	<p>Uprava za inspekcijske poslove,</p>	<p>kontinuirano</p>	<p>U toku je realizacija</p>

	<p>šuma Izrada plana upravljanja za indikatorske vrste gljiva Zabrana sakupljanja vrste gljive Amanita caesarea Zaštita vrste gljive Chroogomphus helveticus nacionalnom legislativom Adekvatna zaštita šuma</p>	<p>Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, Uprava za šume, Agencija za zaštitu životne sredine</p>		
BUKA U ŽIVOTNOJ SREDINI	<p>Uključiti mjere zaštite od buke u fazu projektovanja građevinskih objekata, ugradnje akustične izolacije u stambenim objektima, postavljanje objekata tipa magacina, garaža i slično, između izvora i primaoca buke, izgradnja vertikalnih zaštitnih zidova duž saobraćajnica, horitkulturnim uređenjem pojasa duž saobraćajnica.</p>	<p>Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Lokalna samouprava, Ministarstvo saobraćaja</p>	Kontinuirano	<p>Realizovano</p>
	<p>Kontrola nivoa buke koju emituju vozila i modernizacija javnog gradskog prevoza</p>	<p>Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, lokalne samouprave</p>	Kontinuirano	<p>U toku je realizacija</p>
	<p>Postavljanje kružnih tokova. Na raskrsnicama gdje je to moguće, postaviti vremenske semafore i obezbijediti poštovanje gašenja motora za vrijeme čekanja na semaforu. Na svim raskrsnicama gdje je to moguće uvesti „zeleni talas“.</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva</p>	Kontinuirano	<p>U toku je realizacija</p>
RADIOAKTIVNOST U ŽIVOTNOJ	<p>Predlaže se da se stanarima individualnih zgrada u kojima je uočeno prekoračenje</p>	<p>Centar za ekotoksikološka</p>	Kontinuirano	<p>Realizovano</p>

SREDINI	nivoa za stare stambene objekte daju instrukcije kako mogu da utiču na smanjenje koncentracije gasa radona u njihovim prostorijama	ispitivanja Crne Gore, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma		
	Povećati broj i vrstu uzoraka građevinskog materijala na kojem se vrše mjerenja koncentracije radionukleida	Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	2014	Realizovano
	Povećati broj uzoraka hrane nad kojima se vrši analiza zračenja po stanovniku unijeta ingestijom	Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	2014.	Nerealizovano
	Povećati broj i vrste uzoraka stočne hrane na kojima se vrši analiza	Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	2014	Nerealizovano
	Shodno Odluci o sistematskom ispitivanju sadržaja radionuklida u životnoj sredini („Sl. list SRJ“, br. 45/97) treba vršiti specifična mjerenja 90Sr u vazduhu, čvrstim i tečnim padavinama, rijekama, jezerima i moru, zemljištu, hrani i vodi za piće	Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo održivog razvoja i turizma	2014.	U toku je realizacija